

Právnická fakulta Masarykovy univerzity
Katedra občanského práva

Diplomová práce
Nové otázky autorskoprávní ochrany díla v kyberprostoru

2006

Jakub Zavadil

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Nové otázky autorskoprávní ochrany díla v kyberprostoru“ zpracoval sám a uvedl jsem všechny použité prameny“.

V Brně dne 28. března 2006

Podpis

OBSAH

1. Úvod do problematiky - Autorství jako kulturní a společenský fenomén.....	4
1.1 Struktura práce.....	6
1.2 Pojem informační společnosti.....	7
1.3 Vznik a vývoj Internetu.....	11
2. Mezinárodní úprava.....	14
2.1 První mezinárodní úpravy práv z duševního vlastnictví.....	14
2.2 Druhá polovina 20. století - WIPO a TRIPS.....	17
2.2.1 Vznik WIPO.....	17
2.2.2 Vývoj ve WTO a vznik dohody TRIPS.....	18
2.2.3 Internetové úmluvy WIPO.....	22
2.2.4 Digitální agenda WIPO.....	23
2.2.5 Vztah systémů WIPO a TRIPS.....	23
2.3 Úprava v Evropské Unii.....	24
2.3.1 Úvod do problematiky.....	24
2.3.2 Článek 1 - Působnost směrnice.....	26
2.3.3 Články 2 až 4 - Autorská práva.....	27
2.3.4 - Článek 5 - Výjimky a omezení.....	28
2.3.5 Článek 6 - Ochrana technologických prostředků ochrany díla.....	29
2.3.6 Ostatní ustanovení.....	32
2.3.7 Závěrečné shrnutí.....	33
2.4 Právní úprava v České republice.....	33
3. Dílo v prostředí Internetu.....	34
3.1 Dílo a jeho právní definice.....	34
3.2 Způsoby užití díla.....	36
3.3 Stahování sdíleného díla.....	38
3.4 Prostředky technické ochrany díla.....	40
3.5 Závěrečné shrnutí.....	42
4. Zprostředkování přístupu k chráněnému dílu.....	44
4.1 Prostý odkaz.....	45

4.2 Inlining (embedded link).....	46
4.3 Rámy.....	48
4.4 Závěrečné shrnutí.....	49
5. Výměnné sítě.....	50
5.1 Technologie P2P.....	50
5.2 Systémy s centrálním indexem pro vyhledávání (Napster).....	51
5.3 Napster Case.....	52
5.4 Výměnné sítě druhé generace.....	54
5.5 Závěrečné shrnutí.....	56
6. Počítačové programy.....	59
6.1 Počítačový program jako autorské dílo.....	60
6.2 Užití počítačového programu.....	61
6.3 Licenční smlouva.....	63
6.4 Tzv. volný software.....	65
6.5 Závěrečné shrnutí.....	68
7. Závěr.....	70
8. Resume.....	74
9. Seznam použité literatury.....	76

1. Úvod do problematiky - Autorství jako kulturní a společenský fenomén

Autorství k dílu a obecně tvůrčí aktivita je bezesporu fenoménem daleko překračujícím hranice práva a právní regulace. I zde si právo nese svůj kříž, i zde mu v podstatě zbývá role pouze následovat kulturní vývoj a respektovat a plnit společenskou objednávku, která přichází z pro výrazně cizího světa. Taková role je jistě plně v souladu s liberální ideou minimálního státu, který právě takové fungování práva využívá a také vyžaduje. Právo zde slouží jako služba státu a nástroj daný do rukou svým spotřebitelům. Oproti tomuto přístupu potom můžeme postavit vyhocené totalitní pojetí práva jako zbraně, kterou v ruce třímá vládnoucí vrstva. Právo se v jejích rukou stává prostředkem nejen kontroly, ale i směřování společnosti, zde už nikoli podle vůle jí samé, ale právě podle přání zákonodárce – totalitní moci.

V čisté podobě se tyto dva protipóly vždy vyskytovaly jen zřídka a jen po krátkou dobu. Absolutní liberalismus spojený s vyhoceným kapitalismem se utopil v moři sociálních nepokojů a krizí, totalitarismus se zdá být alespoň v západním kontextu definitivně diskvalifikován krutou historickou zkušeností dvacátého století. Smíšený model beroucí si to dobré z obou systémů nyní převládá. V právu se tato tendence projevuje stejným otupením hran. Z obecného pohledu z hlasu lidu pozůstal pouze hlas volební a ze státního vedení zajištění odbornosti a plynulé funkčnosti.

Z hlediska autorského práva je právě tento pohled velice zajímavý a nezbytný hlavně pro porozumění moderním vývojovým tendencím. Otázkou tedy zůstává, jaká změna chápání autorského práva byla vynucena společenským a technickým pokrokem a nakolik byla tato změna pouze konstruována tvůrci nových autorskoprávních předpisů. Nelze totiž popřít, že jakkoli samotné autorské právo vždy podléhalo evolučnímu vývoji, nejpozději od osmdesátých let minulého století nabralo novou vývojovou dynamiku, která byla vyvolána právě vnějšími okolnostmi ať už společenského nebo ještě výrazněji technického rázu.

Z tohoto úhlu pohledu se ale musíme podívat i na druhou stranu mince. Je nutné položit si otázku, jak je při všem výše řečeném možné, že i přes společenskou a technologickou nutnost změn autorského práva v souvislosti s novými technologiemi, je autorské právo tak masivně porušováno zejména v prostředí Internetu? Pokud je podle právní teorie jednou z podmínek uplatnění normy míra jejího společenského přijetí¹, můžeme konstatovat, že

¹ Harvánek, J. In Harvánek, J. a kol. Teorie práva. Brno : Masarykova univerzita, 2000, s. 170.

v tomto nastavená pravidla do značné míry selhávají. Kde je tedy třeba hledat chybu a kde jsou otevřené možnosti pro změny? Pokusím se odpovědět i na tyto otázky.

Z hlediska pozitivního práva se pokusím vyrovnat s požadavkem změny nahlížení na ochranu autorského díla jako takového. S takovým požadavkem vystupují nejen teoretikové kyberprostoru, jmenovitě John. P. Barlow², ale je součástí širší diskuze vedené i v českém prostředí³.

Barlow v této souvislosti konstatuje, že „digitální technologie odtrhuje informace z fyzické reality, kde vlastnická práva všech druhů vždy hledaly své definice“ a přeložila tak celou otázku „vlastnictví“ nebo „práva na“ do zcela nové roviny, ve které se není možné vracet k tomu, co jí předcházelo. V této souvislosti se Barlow pozastavuje i nad otázkou, co je vlastně chráněno. Předmětem práva po celou jeho existenci nebyly myšlenky, ale pouze vyjádření myšlenek, tedy forma záznamu těchto myšlenek, a to už v nové době podle jeho názoru není možné. K tomuto závěru jej vede skutečnost, že digitální (elektronický) záznam informací znamená s určitou tolerancí i univerzální, jednotnou formu tohoto záznamu.

Digitální záznam nezná rozdíl mezi textem, hudbou nebo obrazem, záznam je stále stejný. Směřovat tedy můžeme (při absenci důvodu pro existenci širokého spektra médií, která by byla chráněna rozdílně) z přirozenosti pouze k jedinému univerzálnímu médiu. Barlow tímto médiem už na počátku devadesátých let, kdy jeho článek vznikl, určil Internet. „Jakmile toto nastane, všechno zboží informačního věku - všechen obsah dříve zachycený v knihách, filmových záběrech nebo novinách – bude existovat jako čistá myšlenka nebo jí něco velmi podobného: napětíové změny létající sítě rychlostí světla v podobě, ze které jeden bude moci spotřebovat efekt v podobě zářících pixelů nebo přenášené hudby, ale nikdy se jí nedotkne, nikdy si nebude moci nárokovat vlastnictví ve starém smyslu slova.“⁴ Jeho teoretické názory v práci konfrontují s platnou právní úpravou, zejména s mezinárodními a národními dokumenty, které samy sebe prohlašují za úpravy budoucnosti vhodné pro změněný svět třetího tisíciletí a s vlastní realitou, ve které tyto právní normy hledají svůj základ.

K určité změně totiž bezpochyby došlo. Už pouhý fakt že je-li informace digitální, znamená to také, že je kopírovatelná, posouvá regulaci na úplně jinou úroveň. S Barlowem můžeme bezpochyby souhlasit v tom, že „Copyright fungoval dobře, protože, bez ohledu na

² Barlow, J. P. The Economy of Ideas. (citováno dne 14. 01. 2006). Dostupný z: http://www.wired.com/wired/archive/2.03/economy.ideas_pr.html.

³ Koubský, P. Blíží se konec copyrightu. (citováno dne 19. 03. 2006). Dostupný z: <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=102001>.

⁴ Barlow, J. P. The Economy of Ideas. (citováno dne 14. 01. 2006). Dostupný z: http://www.wired.com/wired/archive/2.03/economy.ideas_pr.html.

Guttenberga, bylo těžké vyrobit knihu. Nelegální výroba a distribuce byly zjevné a dobře viditelné aktivity, bylo dostatečně snadné při těchto aktivitách někoho chytit.“⁵

Zeptejme se poté, jakou roli v tomto procesu změny hraje právo. Zejména však jakou roli bude hrát. A jakou roli by hrát mělo? Ve své práci zhodnotím na pozadí konkrétního rozboru faktické existence díla v prostředí Internetu právní situaci, ve které se toto dílo nachází a pokusím se odpovědět na otázku, nakolik proaktivní přístup zákonodárce k výzvám digitální doby zasahuje svůj cíl a nakolik jde realita zcela mimo právní realitu současných mezinárodních a národních úprav.

1.1 Struktura práce

Cílem mé práce je v mezích daných předchozím výkladem představit vývoj autorského práva jako evoluční, kontinuální proces trvající od vzniku prvního projevu autorské tvořivosti a sledující velmi úzce vývoj technických prostředků záznamu a prezentace autorských děl. Ve výkladu se budu úzce držet tématu práce, vyznačeného již jejím názvem. Omezím se tedy na hledisko díla a jeho existence a ochrany v síti Internetu.

Práci je možné neformálně rozdělit na dvě části. V první části (kapitola 1 a 2) právně historicky popíšu vývoj autorskoprávní ochrany díla v příslušných mezinárodních úmluvách s tím, že se budu soustředit na vzájemné souvislosti jednotlivých dokumentů a rovněž na společensko technický kontext, do kterého tyto mezinárodní smlouvy vstupují. Ve výkladu dojdou od naprostých počátků mezinárodní ochrany v 19. století k nové aktualizaci problémů autorského práva na konci 20. století, který před právní regulaci staví nelehký úkol pružně reagovat na dynamicky se měnící technické možnosti přístupu k dílu a dispozice s ním. V závěru druhé kapitoly podrobněji rozeberu pro české právní prostředí aktuálně nejvýznamnější dokument v oblasti autorského práva, směrnici evropského parlamentu a rady 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti, a zhodnotím českou národní úpravu zejména s přihlédnutím k závazku harmonizovat ji s uvedenou směrnicí.

V druhé části práce (kapitoly 3 až 6) se poté bude věnovat rozboru právní i faktické existence chráněného díla v prostředí Internetu v celém procesu jeho spotřeby, tedy od zveřejnění a zpřístupnění díla v síti až po konkrétní spotřebu díla uživatelem sítě. V této souvislosti se budu také věnovat tématům s danou problematikou souvisejících poměrně

⁵ tamtéž

volněji, tedy způsobům, které spotřebu díla ulehčují. Kapitola 4 obsáhne výklad právní problematiky odkazů, které zásadním způsobem ulehčují orientaci ve stále rostoucím korpusu sítě Internet. Kapitola 5 se bude věnovat vysoce aktuální otázce právního posouzení existence tzv. peer-to-peer sítí, které zásadním způsobem ztěžují zejména možnost účinné ochrany proti porušení práv, která autorovi zákon přiznává. Do kapitoly 6 jsem zařadil výklad o specifické problematice počítačových programů, jejichž právní regulace se v podstatných bodech od regulace děl ostatních liší a opravňuje tak výklad v rámci samostatné kapitoly.

V kapitole 7 poté zhodnotím vývody, ke kterým dojdou ve výkladu, shrnu závěry jednotlivých kapitol a pokusím se představit svůj pohled na možnosti budoucích legislativních úprav dané problematiky s vědomím základní otázky této práce, tedy otázky po roli, jakou je právo oprávněno v současném a budoucím vývoji hrát.

1.2 Pojem informační společnosti

Před problém úpravy svých zákonů byly postaveny zejména státy s největším podílem technologicky náročné produkce a s největším podílem HDP pocházejícím z dispozic s chráněnými díly. Kupříkladu v USA tvoří technologicky náročné výrobky, které jsou přirozeně z hlediska práv z duševního vlastnictví nejcitlivější přibližně jednu čtvrtinu jeho celkového objemu vývozu⁶. Otázky náležité ochrany posléze začaly být řešeny jak na mezinárodní úrovni, tak i na vnitrostátní úrovni. Vzhledem k novým technologiím (zde zejména komunikačním) a s uvědoměním si rostoucího potenciálu Internetu pocítily jako první nutnost uzpůsobit svou legislativu Spojené státy a zde také jako první začal platit kodex, který se programově k novým technologiím hlásí. Digital Millenium Copyright Act zavádí pojem informační ekonomiky, který měl v době vzniku zákona pravděpodobně ještě širší obsah než dnes. I když se dá říct, že značná část představ o informační ekonomice padla na jaře 2000 spolu s razantním propadem cen akcií internetových společností, pojem zůstal alespoň v zákoně jako připomínka, že se velké věci v chápání ekonomické reality staly, a že je možné s jistotou očekávat, že přijdou další.

Není ale možné říct, že by se jednalo o posun zcela neznámým směrem. V podobných intencích teoretikové kyberprostoru uvažovali od poloviny osmdesátých let a tyto koncepce

⁶ Týč, V. Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě. Praha : Linde, 1997, s. 14.

poté shrnul do svých dvou článků publikovaných v časopise Wired John. P. Barlow⁷. Barlow, rančer na penzi, textař Grateful Dead a hlavně spoluzakladatel a výkonný ředitel nadace Elektronick Frontier (Elektronick Frontier Foundation⁸), jak se pod svůj článek podepsal, zde mluví o „Economy of Ideas“ a jde svou koncepcí ještě dál. Podle jeho představ je nové prostředí (Cyberspace) natolik nové, že je ani nemůžeme zatahnout do naší hmotné reality. Naopak předpokládá, že to bude právě naše realita, která bude fungováním kyberprostoru zásadně ovlivněna a změněna. Potřeba vyjádření nového stavu se projevila i v terminologii odborné literatury. Už v roce 1999 nazval svou práci docent Kříž Ochrana autorských práv v informační společnosti⁹. O několik let později s tímto termínem bude pracovat i Evropská unie a do značné míry na něm založí svou představu nového harmonizovaného autorského práva vhodného pro informační věk třetího tisíciletí¹⁰. Zatím však Kříž může napsat, že „pojem informační společnosti, o kterém bude ještě dále řeč, zde používám spíše pro stručné popsání nového stavu, do kterého se autorské dílo díky zcela novým technikám a technologickým postupům používaným při tvorbě a šíření výsledků duševní tvůrčí činnosti dostává.“¹¹

Evropská unie svou harmonizační směrnici nazvala směrnicí „o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti“ a jde tak tedy alespoň pojmově ještě dále než americký zákon. Směrnice zahrnuje do tohoto pojmu nejen ekonomickou sféru, ale do třetího tisíciletí takto přivádí i soukromou osobu. Děje se tak v souladu s kontinentální tradicí, která do autorskoprávní ochrany zcela přirozeně mimo ekonomickou stránku věci zahrnuje i stránku osobnostní, která chrání zejména osobu autora a jako taková je vyhrazena pro fyzické osoby.

Ale s pojmem informační společnosti pracuje i John P. Barlow. Její počátky ale vidí zcela jinde, než kam je umístili jiní. Barlow konstatuje, že informační společnost vznikla spolu se vznikem první hliněné tabulky, na kterou starověcí Sumeři zapsali první dochované texty. Samozřejmě se jedná o počátek arbitrární, protože Barlow má na mysli, že počátkem informační společnosti a prvním impulzem k jejímu vzniku byl vznik písma a písemného záznamu jako první extenze lidské mysli. V tomto smyslu s pojmem informační společnosti pracovat nebude, je ale důležité si v tomto uvědomit, že pokud o změně určitého

⁷ Barlow, J. P. The Economy of Ideas. (citováno dne 14. 01. 2006). Dostupný z: http://www.wired.com/wired/archive/2.03/economy.ideas_pr.html.; Barlow, J. P. The Next Economy of Ideas. (citováno dne 14. 01. 2006). Dostupný z: http://www.wired.com/wired/archive/8.10/download_pr.html.

⁸ <http://www EFF.org>.

⁹ Kříž, J. Ochrana autorských práv v informační společnosti. Praha : Linde, 1999

¹⁰ výslovně rec. 2 směrnice 2001/29/ES

¹¹ Kříž, J. Ochrana autorských práv v informační společnosti. Praha : Linde, 1999, s. 4

komunikačního paradigmatu budeme uvažovat, musíme o něm uvažovat zásadně ve smyslu evolučním, alespoň v tom smyslu, že tento nový přerod je jen logickým pokračováním změn, které můžeme vystopovat až ke kořenům celé civilizace.

Písemná forma záznamu informací ale nebyla od svého počátku automatickou. S tím souviselo už elitní postavení písařů a vůbec osob schopných zapsané sdělení číst. Naopak stále převažovala ústní tradice. Koneckonců i vrcholná dramata antického Řecka máme zachována v podstatě náhodou. Jejich zápis byl podnícen převážně až dlouho po autorově smrti (Tak máme z předpokládaných desítek Sofoklových her dochováno pouze sedm). I záměr, proč vlastně byla díla zapisována, byl velmi dlouho, v podstatě až do doby vrcholného středověku, pouze praktický. Většinou se tak dělo pro účely kultu, v méně případech v zájmu vládnoucích vrstev.

S tím souvisí i pozice autora jako takového. Už z faktu, že drtivá většina děl ve středověku nebyla podepsána a o jejich autorech většinou víme až z třetích zdrojů, můžeme dovodit, že autor jako takový se za dílem výrazně ztrácel, nebyl pro ně okamžikem napsání významný. S tímto bezpochyby souvisí i obecná orální tradice středověku, kdy k vlastní konzumaci díla docházelo téměř výhradně jeho přednesem, který opět téměř výhradně prováděl jeho autor. Autorova práva se tak odvíjela daleko spíše od jeho aktivního předvádění díla, než z existence jeho hmotného zachycení. Proto nacházíme například ve středověké literatuře pozoruhodná prolínání témat, kdy v jednotlivých kulturních centrech relativně nezávisle na sobě byly ve stejné době zpracovávány obdobné látky¹².

Bezpochyby můžeme konstatovat, že druhým významným milníkem kultury jako celku byl Guttenbergův vynález knihtisku roku 1445. První tištěnou knihou světa se pak o deset let později stala Guttenbergova čtyřiceti dvou řádková bible. Knihotisk se rychle rozšířil po Evropě a kromě opravdového převratu ve vzdělání, který spoluzapříčinil vznik evropského humanismu, můžeme konečně do této doby položit první skutečné základy autorského práva ve formě cechovních tiskařských předpisů, privilegií a později ochranných práv vydavatelů při rozmnožování antických rukopisů¹³.

Nabízí se otázka, kde se v jednom historické okamžiku, v jednom vynálezu, vzalo tolik potenciálu, že si vyžádal do té doby nepoznané změny a to nejen v jednotlivých oblastech lidské činnosti, ale v celkovém pohledu na svět. Můžeme bez nadsázky konstatovat, že až Guttenbergův vynález naučil lidstvo číst. Současně tím změnil celé vnímání světa,

¹² Lehár, J. In Lehár, J., Stich, A., Janáčková, J., Holý, J. Česká literatura do počátků k dnešku. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s. 79.

¹³ Telec, I. Autorský zákon. Komentář. Praha : C.H.Beck, 1997, s. 13.

jakkoliv je samozřejmé, že šlo o dlouhodobý proces, který si Guttenberg ani jeho současníci nemohli uvědomit. Záměrně se zde vyhýbám slovu revoluce, revoluční, protože revoluce je pojmově spojena s bořením starého, k čemuž v tomto případě nedochází. – mluvím v této souvislosti o změně vnímání reality, ve smyslu opuštění orální tradice interaktivního příběhu, kdy byl vypravěč, skutečná, fyzicky přítomná osoba, otevřen jakýmkoli otázkám a doplněním, v lineární svět psaného slova svázaného do řádků, stránek a kapitol. Jako další krok v tomto vývoji potom představil svět hypertextu, který bychom mohli v tomto případě zobecnit na svět Internetu. Nabízí tak rozlišení vývoje komunikace a jejích nástrojů na tři základní fáze a ukazuje jasnou paralelu, kterou můžeme vidět mezi vynálezem knihtisku a vznikem digitální technologie. V situaci, kdy se samotným vznikem knihtisku spojujeme kořeny autorského práva se zbývá jenom zeptat, jakých změn se můžeme nadít v souvislosti s novým, vysoce aktuálním technologickým přerodem, jehož jsme nyní svědky.

Technologický vývoj ale sledoval i jiný fenomén, který je podle mého názoru pro minimálně evropské pojetí autorského práva zcela zásadní. Spolu s materiální proměnou se zvolna měnilo i společenské pojetí autora jako takového. Zatímco autor Tkadlečka si zcela samozřejmě svou předlohu přivlastnil, Komenský už své vrcholné díla Labyrint světa a ráj srdce psal s tím, že jeho téma (motiv labyrintu města jako modelu pro svět) mu pro rozpracování věnoval jiný vzdělanec, Ital Johann Valentin Andreas¹⁴. Vliv mělo i sebepojetí autora samého. Zlomovým se stalo období nástupu romantismu, kdy poměrně náhle do popředí vystupuje autor jako výrazná tvůrčí osobnost, která si i společensky činí nárok na to, aby takto byla respektována. Autor už tedy není jen mistrem – řemeslníkem, těžiště jeho kvality se přesouvá od technické zručnosti (která je ale stále vyžadována perfektní) ke schopnosti osobité výpovědi a individuality. Tyto tendence jsou samozřejmě zařaditelné do společenského kontextu doby romantismu, tedy převážně první poloviny 19. století, kdy se spolu s industrializací a přesunem obyvatelstva do měst vytváří zcela nové společenské klima, na které je jednou z možných reakcí také vytvoření mýtu kreativní identity, autora – umělce. Přirozené pokračování a naprostou liberalizaci výrazu potom o necelých sto let později dokonala nastupující moderna, která opět důkladně vyčlenila autora z tehdejší společnosti. Na rozdíl od romantismu už ale nepěstovala pózu neporozumění a prohry jedinice, který by si přál

¹⁴ Palacká, M., Evangelické baroko v české literatuře. Přednáška proslovená na Filozofické fakultě MU 11. 04. 2005

ve společnosti být, ale byl jí vyvržen. Naopak. Modernistický autor společnost opouští vědomě a rád a společnost sama se mu pak stává objektem výsměchu a pohrdání¹⁵.

Tento posun v chápání individua podle mého názoru znamenal také pro evropskou tradici přirozenou tendenci chránit i osobu autora, nejen jeho ekonomické zájmy. Zde můžeme hledat původ určité dvojkolejnosti v právech autora.

1.3 Internet, jeho vznik a vývoj

Při rozmyšlení, jak nazvat svou práci jsem se nemohl vyhnout v dnešní době poněkud zvládnutému pojmu kyberprostor. Pro naše účely bude stačit vymezení kyberprostoru jako v podstatě jakéhokoli „jiného“ prostoru v němž se vyskytují lidé, a který je odlišný od „reálného“ světa. Nabízí se přímo odpověď na nevyřčenou otázku, co tímto kyberprostorem může být. Samozřejmě je jím Internet, který můžeme vnímat jako typický fungující kyberprostor dneška. Není ale kyberprostorem jediným ani prvním. Na druhou stranu je velmi zajímavým předmětem studia a pozorování sociologů, psychologů, právních teoretiků a mnoha jiných právě proto, že se zdá být něčím víc než jeho předchůdci. Tento možná dojem, možná samonaplňující se představa je vyvolán jeho masovostí a dosahem, který v moderní době nemá obdoby. Prostor Internetu si tak můžeme představit jako terra novu, ve které se pravděpodobně nestane nic, co už v nějaké podobě nenastalo v reálném, hmotném světě, ale kde mnohé společenské a právní normy budou muset hledat svůj nový výraz, aby se přizpůsobily nové situaci.

Internet je tedy bezpochyby významným fenoménem, jehož plný vliv ještě zřejmě ani nejsme schopni plně postihnout. Není neoprávněné se v souvislosti s jeho popisem uchýlovat k převratným objevům minulosti. Tak si například Smejkal může dovolit Internet postavit po boku nejen Guttenbergova tiskařského stroje, ale i vynálezu Wattova parního stroje¹⁶. Zároveň konstatuje paradoxní skutečnost, kdy u takto významného objevu, můžeme říci vynálezu, není možné určit jeho objevitele, vynálezce. Internet tak nikdy nebyl vázán na jednotlivou ať už fyzickou nebo právnickou osobu. Neexistuje tedy majitel Internetu a co je ještě podstatnější, neexistuje ani žádná osoba za celou síť odpovědná.

Slovo Internet je zkratkou anglického výrazu „Interconnected Networks“, tedy propojené sítě. Je to veřejně dostupný celosvětový systém vzájemně propojených

¹⁵ Lehar, J. In Lehar, J., Stich, A., Janáčková, J., Holý, J. Česká literatura do počátků k dnešku. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s. 628.

¹⁶ Smejkal, V. Internet a §§§. Praha : Grada Publishing, 2001, s. 16.

počítačových sítí, které přenáší data za použití protokolu IP (Internet Protocol) a mnoha dalších¹⁷. Skládá se z tisíců menších komerčních, vládních, akademických i vojenských sítí a právě v prostředí armády a armádního výzkumu projekt Internetu vznikl. Roku 1962 vzniká projekt počítačového výzkumu agentury DARPA a první uzly tvořící to, čemu nyní říkáme Internet, vznikly v roce 1969 jako ARPANET, síť vytvořená skupinou ARPA (Advanced Research Projects Agency) působící v rámci ministerstva obrany (Department of Defense) USA¹⁸. 1. ledna 1983 změnil ARPANET svůj základní síťový protokol z NCP (Network Control Protocol) na protokol TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet Protocol), vyvinutý v sedmdesátých letech a poprvé publikovaný v roce 1973. Současně byl ARPANET rozdělen na ARPANET sloužící výzkumným účelům a funkční vojenský MILNET.

Dalším důležitým bodem bylo spuštění univerzitní páteřní sítě Nation Science Foundation (NSFNet) v roce 1985. Tento projekt zároveň poprvé veřejně financuje rozvoj sítě a disponuje částkou 200 milionů dolarů. Soukromé osoby mohou využívat tohoto financování a vzhledem k tomu, že už v roce 1983 po oddělení ARPANETU od primárně vojenských účelů, byl pro komerční využití uvolněn protokol TCP/IP, začínají vznikat první služby. Pojem Internet se pro novou síť začíná definitivně užívat v roce 1987. Uvádí se, že v tomto roce bylo do sítě připojeno už přes 27 000 počítačů¹⁹.

Původ dnes zřejmě nejrozšířenější a vedle elektronické pošty (která má svůj původ už v sedmdesátých letech) nejoblíbenější služby, fungující na platformě počítačové sítě Internet, služby WWW (World Wide Web)²⁰, spadá do roku 1989, kdy Tim Berners-Lee publikuje návrh vývoje WWW (Information Management: A proposal²¹). S tímto systémem na bázi jazyka HTML spojuje i dřívější koncepce a přivádí k plnému životu myšlenku hypertextu, jak ji formuloval Vannevar Bush (jeho článek „As We May Think“ z roku 1945). Pojmu „hypertext“ užil poprvé počítačový vědec Theodor Holm Nelson v roce 1965²². Systém hypertextu, tedy navzájem prostupných a na sebe odkazujících textů, znaků se postupně stal synonymem pro Internet v běžném jazyce. Cestu pro plnou komercializaci Internetu připravují poté první prohlížeče stránek WWW. V roce 1993 vzniká první prohlížeč Mosaic. Jeho tvůrce Marc Andreessen jej dává uživatelům volně k dispozici. První komerční prohlížeč Netscape vzniká o rok později.

¹⁷ Heslo Internet. (citováno dne 28. 02. 2006). Dostupné z: <http://sk.wikipedia.org/wiki/Internet>.

¹⁸ Heslo Internet. (citováno dne 28. 02. 2006). Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Internet>.

¹⁹ tamtéž.

²⁰ Čermák, J. Internet a autorské právo. Praha : Linde Praha, 2003, s. 17.

²¹ Berners-Lee, T. Information Management: A proposal. (citováno dne 01. 03. 2006). Dostupný z: <http://www.funet.fi/index/FUNET/history/internet/w3c/proposal.html>.

²² Nelson, T. H. Dream Machines. New York, 1974

V roce 1994 se Internet plně komercializuje a pojem Internet se stává běžně užívaným a známým, což souvisí i s rychlým zvyšování uživatelů sítě. Pokud se ještě v roce 1996, tedy poměrně krátce po vzniku Internetu, jak ho vnímáme dnes, k síti připojilo 55 milionů uživatelů, o devět let později v roce 2005 už počet uživatelů přesáhl 900 000 milionů.

V této situaci se také projeví praktické problémy plynoucí z relativní neuchopitelnosti Internetu, která plyne z výše uvedené naprosté decentralizace. Internet samotný můžeme vnímat ve dvojitým pojetí. Z technického hlediska se bude jednat o soustavu serverů a k nim připojených počítačů, mezi kterými dochází k výměně dat. Pro tuto soustavu je významné, že není primárně závislá na žádném ze svých článků, protože propojení je pružné. Při vyřazení některého z serverů tak informace dorazí ke svému cíli, ovšem po jiné, delší trase, tedy s určitým zpožděním. Organizačně tvoří Internet zejména provozovatelé sítí, podsítí, směrovačů a páteřních propojek, jejichž přičiněním k transferu informace může dojít. Uživatelé zajišťuje přístup k celé síti jeho zprostředkovatel připojení (provider). Smejkal dovozuje²³, že Internet jako takový právně neexistuje. Není subjektem práva, nemá právní subjektivitu. Není ani ryze hmotným předmětem, věcí v pojetí občanského zákoníku, není ani nehmotným statkem, tedy právem nebo jinou majetkovou hodnotou. Přesto se ale Internetu právní realita začíná chápat. Termíny, za kterými se v současnosti skrývá Internet jsou například systémy „umožňující dálkový přístup“²⁴ nebo „veřejná datová síť“. Není ale možné souhlasit se Smejkalem, že se jedná o pouhé eufemismy pojmu Internet. Naopak, zákonodárce pochopil, že Internet je pouhou formou, médiem, a je tak nevhodné, omezovat se pouze na tuto jedinou síť. Na druhou stranu Internet jako fenomén velmi pravděpodobně přežije délkou své existence normy které se na něj odvolávají. Přesto je podle mého názoru popis opisem pro současnou situaci vhodný.

²³ Smejkal, V. Internet a §§§. Praha : Grada Publishing, 2001, s. 18.

²⁴ §5 odst. 2 zákona 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím

2. Mezinárodní úprava

V druhé polovině 19. století v souvislosti s bouřlivým rozvojem techniky a technologicky náročných výrob se konstituuje pojem duševního vlastnictví jako třetí typ vlastnictví vedle vlastnictví k věcem movitým a věcem nemovitým. Pojem „duševní vlastnictví“ zavádí Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví z roku 1967. Podle této úmluvy se tímto pojmem rozumí zejména práva k literárním, uměleckým a vědeckým dílům, výkonům výkonných umělců, zvukovým záznamům, vynálezům, průmyslovým vzorům a ochranným známkám a také práva na ochranu proti nekalé soutěži²⁵. Katalog vytvořený před téměř čtyřiceti lety již sice není v současné době vyčerpávající a pojem duševního vlastnictví se rozšířil, na druhou stranu z něj stále můžeme vyčíst dvě vývojové větve práva duševního vlastnictví, respektive dva pohledy na předmět tohoto práva.

Obecně v průmyslové oblasti je předmětem ochrany myšlenka, tato pouhá myšlenka (unikátní postup, technické řešení a podobně) spadá pod pojem průmyslového vlastnictví. V oblasti autorského práva naopak vesměs platí, že samotná myšlenka není chráněna nikdy a chráněn je až její projev, její reálné provedení, které má formu uměleckého díla a podobně. Právo duševního vlastnictví je tak rozděleno podle povahy svého předmětu, v této kapitole se budu věnovat převážně mezinárodní úpravě práva autorského. Úpravu práv průmyslových budu zmiňovat pouze pro nezbytné doplnění kontextu.

2.1 První mezinárodní úpravy práv z duševního vlastnictví

Na mezinárodním poli se jako první dočkala úpravy práva průmyslová. Bezprostředním impulzem k zahájení jednání se stala neúspěšná výstava vynálezů, konaná v roce 1873 ve Vídni. Z obav před nedostatečnou ochranou svoji účast odřekla řada potenciálních vystavovatelů, i když Rakousko-Uhersko přijalo speciálně pro tuto výstavu nový zákon poskytující dočasnou ochranu vystavovaných zahraničních vynálezů, známek a průmyslových vzorů²⁶. Reakce vystavovatelů zřejmě nebyla neopodstatněná a je dobrou ilustrací dobových poměrů, kdy duševní vlastnictví už bylo nesporně uznáváno pro svůj ekonomický potenciál. Je nutné si rovněž uvědomit, že ochrana vynálezu se také stávala

²⁵ Kříž, J., Holcová, I., Křesťanová, V., In Knappová, M., Švestka, J. a kol. Občanské právo hmotné 3. Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 183

²⁶ Týč, V. Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě. Praha : Linde, 1997, s. 17.

zájmem státu, ve kterém byl učiněn, už proto, že řada z nejvýznamnějších objevů druhé poloviny 19. století bezprostředně zasahovala armádu a vojenskou techniku.

V této době kupříkladu vznikají první spalovací motory. Sériovou výrobu automobilů na jejich základě později zahajují němečtí konstruktéři Carl Friedrich Benz a Gottlieb Daimler. Spalovací motor na naftu poprvé představuje Rudolf Diesel. Vzhledem k už staršímu vynálezu pneumatiky skotského zvěrolékaře Johna B. Dunlopa (výroba od r. 1854 zatím pro jízdní kola) byl položen základ automobilového průmyslu. Revoluce nastala ve využívání elektrického proudu. Angličan Michael Faraday sestrojil magnetoelektrický stroj – dynamo, sloužící pro výrobu elektrické energie. Její první reálné využití poté přináší všestranný vynálezce Thomas Alva Edison, který zdokonalil žárovku a připravil ji pro praktické použití. To znamenalo revoluci zejména v tovární výrobě, kam přinášela žárovka dostatek světla i pro noční provoz. Edisonovi se také podařilo zaznamenat zvuk a přehrát jej z válečků na svém fonografu. Ke stejnému výsledku dospěl i Emile Berliner na gramofonových deskách. V této době byly položeny základy pro film a fotografii. Je vynalezen telefon a Samuel Morse tvoří praktickou abecedu pro komunikaci po telegrafu. Velkých proměn doznává i vojenská technika. Vznikají první opakovací pušky a kulomety. Vyplouvají první obrněné lodě. Švédský fyzik Alfréd Nobel vynalézá dynamit²⁷. Od řady vynálezů této doby odvíjíme svou představu o technice ještě v současnosti a z tohoto pohledu byly v této době položeny základy toho, co ještě dnes vnímáme jako běžný standard. Je proto zřejmé, že právo muselo tento překotný vývoj nějakým způsobem následovat.

Jako první byl ještě v roce konání výstavy svolán Vídeňský kongres pro reformu patentů, ten přijal některé obecné zásady pro budoucí patentovou ochranu vynálezů a vlády států účastnících se kongresu byly vyzvány k vypracování mezinárodní dohody. Na dalším kongresu tentokrát v Paříži už byl vznesen požadavek na uspořádání mezinárodní konference a ta se uskutečnila opět v Paříži roku 1880. Mezinárodní smlouva byla podepsána v roce 1883. Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví, jak byl dokument nazván, vstoupila velmi rychle v platnost a ke konci 19. století měla Unie, kterou vytvořily smluvní státy Úmluvy už přes sto členů²⁸.

Vývoj v autorsko právní oblasti sledoval vývoj v oblasti průmyslové. Bernská úmluva, základní dokument co se týče mezinárodní úpravy autorských práv, následoval za Pařížskou úmluvou jen o několik let později. Zpočátku se ale mezistátní ochrana organizovala pouze na

²⁷ Sochrová, M. Dějepis v kostce II. Havlíčkův Brod : Fragment, 1998, s. 59.

²⁸ Týč, V. Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě. Praha : Linde, 1997, s. 18.

základě dvoustranných smluv. Ke snahám teritoriální omezení autorskoprávní ochrany řešit mezinárodně dochází od počátku 80. let 19. století.

Setkání prvního přípravného kongresu do Říma iniciovalo Mezinárodní umělecké a literární sdružení. Cílem mělo být ustavení Unie na ochranu autorských práv k dílům literárním a uměleckým po vzoru modelu, který představila Unie založená Pařížskou úmluvou. Zde byl vypracován první návrh budoucí mezinárodní smlouvy, který byl, po dalším dopracování na konferencích v letech 1884 a 1885, podepsán v roce 1886 v Bernu. Podle místa svého podpisu se tato úmluva nazývá Bernská úmluva na ochranu děl literárních a uměleckých. Zároveň byla založena tzv. Bernská unie. Model autorskoprávní ochrany a jejího institucionálního zajištění tak kopíruje způsob, jakým došlo k úpravě a ochraně na poli práv průmyslových. Bernská úmluva, stejně jako Pařížská prošla řadou revizí. Poslední revize proběhla roku 1971 v Paříži. U Bernské i Pařížské úmluvy je Česká republika vázána zněním poslední revize.

Bernská úmluva vychází ve svém textu z kontinentálně pojatého autorského práva, konkrétně z v té době nejpokročilejších národních úprav, z úpravy francouzské, německé a italské. Je pro ni tedy charakteristické totéž, co pro kontinentální pojetí autorského práva obecně. Ochrana je zásadně neformální, vzniká automaticky a pokrývá nejen majetkový aspekt práv, ale i jejich osobnostní složku. Stranami úmluvy se brzy stala většina evropských států a také řada států mimoevropských, kde evropské mocnosti působily svým koloniálním vlivem.

Odlišnou cestou se ale vydal americký kontinent. V tomto prostoru byla v roce 1889 v Montevideu přijata jiná, v podstatě paralelní úprava postavená na odlišném chápání ochrany, kterou je právo zavázáno poskytovat. Americké pojetí copyrightu je typické nutností určitého formálního úkonu, aby dílu ochrana vůbec byla poskytnuta a důrazem na majetkový aspekt práv, při relativním opomíjení jejich osobnostní složky.

V univerzálním měřítku tak vznikly dvě silné smlouvy s velkým počtem členů a žádná z nich neměla sílu stát se tou univerzální celosvětovou úmluvou, o kterou jejich tvůrci usílovali. Snahy oba systémy přiblížit probíhaly už před druhou světovou válkou, vypuknutí konfliktu ale práce na kodifikaci zastavilo. Práce na nové univerzální smlouvě tak mohly začít až po válce, tentokrát s patronátem OSN. Kodifikačních prací se ujalo na podnět OSN UNESCO a vypracovalo návrh, který byl přijat roku 1952 jako Všeobecná úmluva o právu autorském. Pro okruh států Bernské úmluvy se ale nezměnilo nic v tom smyslu, že přijetím nové Všeobecné úmluvy nebyla platnost úmluvy Bernské nijak dotčena. Členské státy v Dodatkovém prohlášení k článku XVII Všeobecné úmluvy uvedly, že ve vztahu mezi nimi

se Všeobecná úmluva nepoužije, pokud půjde o ochranu děl, jejichž zemí původu je podle Bernské úmluvy některý stát Bernské unie²⁹. Za základní přínos Všeobecné úmluvy se považuje překonání zásadního rozporu mezi neformálním a formálním přístupem k ochraně autorských děl. Zakotvuje takzvanou copyrightovou doložku, prostřednictvím které je autorům z členských států s neformální ochranou zajištěna ochrana i ve státech stojících na formálním principu³⁰. Jedná se v zásadě o ústupek z požadavku absolutní neformální ochrany, kdy se jako podmínka ochrany stanoví způsob označení díla, aby toto dílo mohlo být chráněno. Podle Úmluvy dílo aspirující na takovou ochranu musí být označeno symbolem písmene C v kroužku, jménem nositele autorského práva a vyznačením roku prvního uveřejnění díla³¹.

Co se obsahu úmluvy týče, Bernská úmluva zejména stanovuje dvě základní zásady pro chování států v oblasti ochrany autorských práv. První zásadou je zásada teritoriality. Podle této zásady se autorsko právní vztahy řídí vždy právem státu, na jehož území jsou uplatňovány. Druhá zásada sleduje zamezení diskriminace v přístupu k autorům z různých států Unie. Podle zásady asimilace tak musí být z každým autorem jiného státu Unie zacházeno stejně jako s vlastním občanem. Autorovi jsou tak v každém státě zajištěna práva, která má příslušník daného státu a práva přiznaná mu Úmluvou. Úmluva zejména ve svých člancích 8 až 14 uvádí řadu subjektivních práv autorů, které tvoří minimální standart ochrany, který musí každý stát autorovi na svém území poskytnout. S osobnostní složkou autorského práva se Úmluva vypořádává v článku 6. Podle něj osobnostními právy autora vzhledem k jeho dílu, jsou právo na autorství a na odpor proti znetvoření, zkomolení nebo jiné změně díla, která by byla na újmu cti nebo dobré pověsti autora³².

2.2 Druhá polovina 20. století - WIPO a TRIPS

2.2.1 Vznik WIPO

Důležitým bodem bylo vytvoření Světové organizace duševního vlastnictví (World Intellectual Property Organization, dále WIPO). Organizace byla zřízena roku 1967 Úmluvou o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví. WIPO v současnosti spravuje 23

²⁹ tamtéž, s. 24.

³⁰ Kříž, J., Holcová, I., Křesťanová, V., In Knappová, M., Švestka, J. a kol. Občanské právo hmotné 3. Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 188.

³¹ Týč, V. Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě. Praha : Linde, 1997, s. 91.

³² Tamtéž, s. 89.

mezinárodních smluv a je základním zdrojem normotvorby na tomto poli práva, v současnosti je však téměř nepřekonatelnými spory mezi jednotlivými členy odkázána téměř výhradně na tvorbu práva pomocí soft-law formou doporučení a podobně. Z hlediska současných aktivit a také z hlediska vlastního tématu této práce má prvořadý význam aktivita WIPO související s působením digitálních technologií, tzv. Digitální agenda WIPO (WIPO Digital Agenda)³³. Blíže se o ní zmíním později.

2.2.2 Vývoj ve WTO a vznik dohody TRIPS

Dalším vývojem prochází přístup k autorskému právu nejpozději od 80. let 20. století. Objevují se ve velké míře nové fenomény, zejména počítačové programy, které je potřeba nějakým způsobem chránit, ale hlavně se razantně zvyšuje ekonomická hodnota chráněných děl. Prudce rostou ztráty, kterým výrobcům způsobuje výskyt padělaného a pirátského zboží (padělaným zbožím označuje TRIPS zboží opatřené známkou otrocky napodobující známku výrobce, pirátským zbožím zboží rozmnožované v rozporu s autorským právem). Duševní vlastnictví jako významný fenomén mezinárodních obchodu se tak konečně dostává i do agendy nově vzniklé Světové obchodní organizace (World Trade Organization – WTO), nástupnické organizace původní GATT (Všeobecná dohoda o clech a obchodu). K této změně došlo při osmém kole jednání ukončeném v roce 1994 v Marrakeshi. Jako jedna z pětadvaceti dohod byla při této příležitosti uzavřena i Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (Trade Related Intellectual Property Rights, tzv. TRIPS).

Koncepčně je v oblasti autorskoprávní TRIPS postavena na inkorporaci Bernské úmluvy a k jejímu textu doplňuje pouze několik ustanovení, kterými původní text rozšiřuje a příměji formuluje. Důležitou skutečností je, že z inkorporace je přímo vyjmut článek 6 Bernské úmluvy upravující ochranu morálních práv autorů. Zde se opět setkáváme se starou bolestí mezinárodní úpravy, která se stále pokouší najít střední cestu mezi kontinentálním a angloamerickým pojetím autorského práva. Výsledkem je v důsledku větší volnost v nakládání s dílem, té využívá především multimediální průmysl. Pro členské státy Bernské unie, kteří jsou zároveň členy WTO ale nadále při uplatnění režimů národního zacházení a nejvyšších výhod zůstává povinnost ochranu morálních práv uplatňovat a to i vůči členům WTO, nečlenům Bernské unie. Tato povinnost vyplývá přímo z ustanovení smlouvy TRIPS, otázka reciprocit zde nemá význam.

³³ Dobřichovský, T. Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví. Praha : Linde, 2004, s. 25.

Významnou skutečností bylo v době vytváření smlouvy, tedy od počátku 90. let do roku 1994, velmi novátorské, zařazení počítačových programů mezi díla autorská a jejich absolutní ochrana právě z tohoto titulu. TRIPS zde dokonce opouští podmínku jedinečnosti takového díla, obvyklou pro jiné druhy děl³⁴. Dalším novým prvkem je poskytnutí ochrany utajovaným informacím jako jsou například obchodní tajemství a know-how. Pro poskytnutí takové ochrany vyžaduje, aby taková informace byla udržována v tajnosti a měla komerční hodnotu³⁵. Literatura se v tomto bodě rozchází s kvalifikací takové utajované informace. Týč uvádí, že informace je sice chráněna v rámci TRIPS, ale není součástí duševního vlastnictví³⁶. Novější publikace Dobřichovského s takovým názorem nesouhlasí a naopak utajovanou informaci za součást duševního vlastnictví považuje³⁷. Ze systematického zařazení ochrany utajovaných informací vyplývá, že dohoda TRIPS je pod pojem duševní vlastnictví zahrnuje a jsou jí chráněny.

Ustanovení smlouvy stanovující rozsah pojmu duševní vlastnictví („intellectual property“) byly ale předmětem výkladu i uvnitř WTO v rámci sporu United States – Section 211 Omnibus Appropriations Act of 1998 známého jako Havana Club Case³⁸. V tomto konkrétním případě šlo o určení, zda je obchodní jméno („trade name“) považováno za součást duševního vlastnictví a chráněno dohodou TRIPS.

V tomto konkrétním případě byly základními ustanoveními pro výklad pojmu duševní vlastnictví ustanovení článku 1 odst. 2 a článku 2 odst. 1. TRIPS

1.2 For the purposes of this Agreement, the term „intellectual property“ refers to all categories of intellectual property that are the subject of Sections 1 through 7 of Part II.

2.1 In respect of Parts II, III and IV of this Agreement, Members shall comply with Articles 1 through 12, and Article 19, of the Paris Convention (1967).

Výkladem těchto ustanovení se zabýval nejprve panel a následně i odvolací orgán, Appellate Body. Panel uvedená ustanovení interpretoval velmi úzce s tím, že za duševní vlastnictví mohou být uznány pouze předměty jmenované v nadpisech oddílů 1 až 7 určených

³⁴ tamtéž, s. 46.

³⁵ Týč, V. Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě. Praha : Linde, 1997, s. 28.

³⁶ tamtéž, 28.

³⁷ Dobřichovský, T. Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví. Praha : Linde, 2004, s. 34.

³⁸ Ressource Book on TRIPS and Development: An authoritative and practical guide to the TRIPS Agreement. (citováno dne 20. 03. 2006). Dostupný z: <http://www.iprsonline.org/unctadictsd/ResourceBookIndex.htm>.

článkem 1 odst.2. Zároveň v tomto bodě vyloučil použití Pařížské úmluvy, která ochranu obchodního jména výslovně obsahuje.

Odvolací orgán se proti takovému výkladu ostře postavil. Ve výkladu čl. 1.2 se opřel o interpretaci slova předmět („subject“), které nelze zužovat pouze na nadpis („title“) jednotlivých oddílů. To znamená, že slovo druh („categorie“) nelze úzce vázat pouze na nadpis, ale je nutné výčet těchto druhů hledat v celém textu určených článků. Výklad pojmu duševní vlastnictví se proto nemůže opírat pouze o uzavřený úzký okruh předmětů, které vyjmenovávají nadpisy oddílů 1 až 7 části II, ale je otevřen ve smyslu článku 2.1 i pro předměty, které jsou za duševní vlastnictví pojímány i podle inkorporovaných smluv (v tomto případě Pařížské úmluvy).

Appellate Body proto shledal výklad ustanovením článků 1.2 a 2.1 v rozporu s jejich obvyklým smyslem i s obecnými pravidly interpretace podle Vídeňské úmluvy. Z uvedených důvodů proto obrátil závěr, ke kterému došel panel a prohlašuje, že obchodní jména jsou chráněna v rámci dohody TRIPS. Tímto vyjasněním také došlo k rozšíření věcného dosahu smlouvy celkově. Napříště je tedy nutné hledat nejen v textu smlouvy TRIPS, ale bez zbytečného omezení také v textech inkorporovaných smluv.

Úmluva dále doplňuje národní režim v zacházení s příslušníky jiných států režimem nejvyšších výhod. Ten odstraňuje případné diskriminace mezi příslušníky jednotlivých států a ukládá povinnost vztáhnout výhody poskytnuté příslušníkům jednoho cizího státu na všechny ostatní.

Jestliže v oblasti autorských práv si TRIPS vystačil odkazem na Bernskou úmluvu a doplněním jen několika ustanovení, pro práva příbuzná se vydal jinou cestou. Neinkorporuje Římskou úmluvu (Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací, 26. 10. 1961), ale TRIPS si v tomto případě vytváří vlastní, obsahově užší katalog práv. Nově ale například TRIPS zavádí právo výrobců zvukových záznamů na jejich komerční pronajímání. Praktickým dopadem tohoto ustanovení byl v ČR praktický zánik půjčoven hudebních nahrávek a jejich stažení z veřejných knihoven, protože výrobci od poloviny 90. let taková povolení neudělují³⁹.

Na rozdíl od předchozích smluv, které můžeme považovat spíše za určité katalogy práv se dohoda TRIPS dívá na problematiku z ekonomického hlediska. Jejím účelem je zejména ulehčení mezinárodního obchodu omezením rušivých vlivů a překážek a podporou a dostatečnou kontrolou práv z duševního vlastnictví. Může být otázkou, nakolik důraznou

³⁹ Telec, I. Autorský zákon. Komentář. Praha : C.H.Beck, 1997, s. 48.

ochranou práv z duševního vlastnictví k usnadnění mezinárodního obchodu dochází, prostou úvahou je možné dospět k závěru, že právě důsledná ochrana má na dynamiku trhu negativní vliv, není ale účelem práce v tomto bodě se záměrem WTO polemizovat. Naopak je nutné vyzdvihnout, že v dohodě TRIPS je poprvé uceleně obsažen požadavek vůči smluvním státům respektování a vynucování těchto práv zajistit. Dohoda rozlišuje mezi ochranou soukromoprávní a veřejnoprávní. Občanskoprávní ochranu musí stát zajistit pro případy běžného porušení norem autorského práva. Pro cílená a organizovaná jednání ale musí být k dispozici i příslušná trestněprávní sankce⁴⁰.

Při tomto konstatování je ovšem nutné si uvědomit, že dohoda TRIPS obsahuje téměř výlučně ustanovení, která nejsou self-executing a nejsou tedy přímo použitelná a nelze se jich přímo dovolat v řízení u národního soudu⁴¹.

Úmluva se široce věnuje i prevenci mezinárodních sporů, kdy vychází z předpokladu, že spory vznikají zejména špatnou komunikací mezi členy mezinárodního společenství. Proto státům stanoví rozsáhlou informační povinnost.

Při řešení sporů mezi státy se uplatní zvláštní mechanismus vycházející z Ujednání o řešení sporů uplatňovaným v rámci WTO. Proces řešení sporu je zahájen konzultacemi. Nevedou-li k uspokojivému výsledku, jsou sestaveny panely odborníků, které otázku, která je předmětem sporu posoudí a svou činnost v dané věci ukončí zprávou. Tato zpráva je většinou ukončením celé kauzy, protože Orgán pro řešení sporů, v tomto případě Generální rada WTO může zprávu odmítnout pouze konsenzem a toho je těžké dosáhnout. Strany se proti zprávě mohou odvolat, ale rozhodnutí o odvolání probíhá podobně jako schválení zprávy, k odmítnutí zprávy může opět dojít pouze konsenzem⁴².

Významným sporem, která se řešil panelem, byl případ US – Section 110 (5) Copyright Act. Ve věci šlo o rozsah výjimek, které zákon uděloval pro bezplatnou produkci chráněných děl. Panel zde poprvé aplikoval tzv. three-step test (trojstupňový test). Podle něj jsou výjimky z výlučných práv autorských pouze ve zvláštních případech, pouze pokud nejsou v rozporu s normálním využíváním díla a pokud neodůvodněně nepoškozují oprávněné zájmy majitele práva⁴³. Trojstupňový test je v současnosti obecným pravidlem pro posouzení výjimek a omezení z autorských práv. Jeho kritéria jsou shodně formulována v TRIPS, Bernské úmluvě, Internetových úmluvách WIPO i v Informační sněžnici Evropské unie.

⁴⁰ Týč, V. Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě. Praha : Linde, 1997, s. 120.

⁴¹ Dobřichovský, T. Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví. Praha : Linde, 2004, s. 36.

⁴² tamtéž, s. 41.

⁴³ tamtéž, s. 49.

2.2.3 Internetové úmluvy WIPO

Úmluva TRIPS, která má svůj původ na počátku 90. let 20. století se poměrně rychle stala pro úpravu moderních problémů autorského práva nedostatečnou. Dá se říci, že z moderních trendů je v ní obsažena pouze úprava problematiky ochrany počítačových programů, která přišla v pravý čas, protože už na počátku 90. let byly sofistikované počítačové programy věci s velkou ekonomickou hodnotou, právně však dosud visely ve vzduchoprázdnu. Vývoj však úmluvu TRIPS překonal a vzniklou mezeru nyní na mezinárodní úrovni zaplňují právě Internetové úmluvy WIPO.

Internetovými úmluvami rozumíme dvě smlouvy z roku 1996, Smlouvu o právu autorském a Smlouvu o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech. Účelem úmluv je přizpůsobení ochrany a autorských práv a z příbuzných práv pak práv výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů specifickým okolnostem, které pro dílo vznikají v digitálním prostředí. Digitálním prostředím se, jak už jsem dovedil dříve, v dnešní době rozumí zejména prostředí Internetu, proto se oběma úmluvám říká Internetové úmluvy. V rámci WIPO se pracovalo na nové úpravě formou doplňkového protokolu. Až v závěru prací bylo rozhodnuto, že nová úprava si zasluhuje formu samostatné mezinárodní smlouvy, která bude mít vzhledem k Bernské úmluvě postavení smlouvy zvláštní. Zde můžeme hledat důvod úzkého navázání smlouvy na Bernskou úmluvu.

Smlouva o právu autorském se znovu odkazuje k Bernské úmluvě a dokazuje tak, o jak životaschopný dokument se jedná a zpětně potvrzuje i jeho důležitost ve vývoji autorskoprávní ochrany. Na rozdíl od úmluvy TRIPS z odkazu nevyjímá ani článek 6 a vztahuje se tak i na ochranu morálních práv autorů. Smlouva o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech odkazuje na Římskou úmluvu a i ona (zde je to novinka) přiznává výkonným umělcům morální práva k chráněným dílům.

Bernskou úmluvu zásadně rozšiřuje (mimo jiné) o nový způsob užití díla v digitálním prostředí. Jedná se o sdělování díla veřejnosti podle Smlouvy o právu autorském a o zpřístupňování veřejnosti podle Smlouvy o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech. Dále upravují například šířeji právo na pronájem. Právo pronájmu počítačových programů, filmových děl a děl obsažených na zvukových záznamech podle smlouvy náleží výlučně jejich autorům⁴⁴. Plně vztahují právo na rozmnožování díla i do digitálního prostředí a za kopírování prohlašují i uložení díla na elektronický prostředek záznamu⁴⁵. Rovněž novou

⁴⁴ Týč, V. Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě. Praha : Linde, 1997, s. 93.

⁴⁵ Dobřichovský, T. Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví. Praha : Linde, 2004, s. 52.

úpravou první svého druhu je stanovení vyčerpání práv v rámci práva na rozšiřování díla, i když při jeho uplatnění ponechávají státům plnou volnost. Pro účinnou správu práv v digitálním prostředí a pro jejich faktickou existenci stanoví také ochranu technických prostředků ochrany díla a závazky v oblasti identifikace díla.

2.2.4 Digitální agenda WIPO

Vývoj se samozřejmě nezastavil ani vypracováním Internetových smluv. WIPO si je vědomo zrychlujícího se technologického pokroku, který dosažený stupeň ochrany práv velmi rychle překonává. Jejím pracovním plánem pro řešení dalších naléhavých problémů v oblasti autorského práva je právě Digitální agenda. Agenda obsahující deset bodů, vytipovaných oblastí s nejakutnějšími potížemi, vznikla v roce 1999 a byla schválena členskými státy na Valném shromáždění WIPO⁴⁶.

Jako první bod uvádí programově zapojení i rozvojových zemí do systému ochrany práv z duševního vlastnictví. Je to pochopitelná snaha, zvláště když ohnisky porušování práv se stávají právě rozvojové země. Druhým bodem se stala snaha o vstup Internetových úmluv v platnost a o úpravu dalších oblastí podle jejich principů. Bude se jednat o oblast audiovizuálních výkonů, adaptaci práv vysílatelů pro moderní prostředí a pokrok v ochraně databází. Z konkrétních cílů bude WIPO dále usilovat o prosazení svých představ v oblasti doménových jmen na Internetu. Sem zatím zasahuje pouze formou doporučení. V dalších bodech deklaruje snahu o využití komunikační techniky pro své účely například formou on-line procedury podávání přihlášek k ochraně, účinnou administraci, výměnou potřebných dat a podobně. WIPO by rovněž chtělo zasáhnout i do dalších oblastí práv z duševního vlastnictví souvisejících s elektronickým obchodem.

Zejména v oblasti doménových jmen na Internetu je propracovaná úprava více než žádoucí. Je však zřejmé, že Agenda vytyčuje dlouhodobé cíle a jejich dosažení bude přirozeně vázáno zejména na shodu členských států.

2.2.5 Vztah systémů WIPO a TRIPS

Od poloviny 90. let se dostáváme do situace, které se vývoj v prakticky celém 20. století chtěl vyhnout. Opět vedle sebe působí dvě instituce, dva systémy určené k ochraně

⁴⁶ tamtéž, s. 25.

práv z duševního vlastnictví. Je ale nutné si uvědomit, že paralela ke konci 19. století a prvnímu rozdělení představ o ochraně práv z duševního vlastnictví je zde spíše zdánlivá.

Každý ze systémů stojí na jiných základech a společně se v podstatě bezkonfliktně doplňují. WIPO vznikla jako zastřešující organizace, která pohltila do té doby samostatné organizace a dala jim jednotnou platformu. S obecnou přeměnou pohledu na práva z duševního vlastnictví a opětovným nalezením jejich ekonomické důležitosti se těžiště v 90. letech přesunulo k ryze ekonomické organizaci WTO a zde také došlo k progresivním změnám v ochraně autorského práva. Ovšem už o několik let později se vůdčí role vrátila WIPO, která Internetovými úmluvami opět dohodu TRIPS překonala. Obsahové sblížení mezi oběma systémy je zřejmé i z Digitální agendy WIPO a její snahu vstoupit do nových oblastí práv z duševního vlastnictví v souvislosti s elektronickým obchodem.

Kooperace mezi TRIPS a WIPO je právně upravena Dohodou mezi WIPO a WTO, která vstoupila v platnost k 1. 1. 1996. Organizace si navzájem budou zajišťovat informační servis, potenciální konflikt při aplikaci Pařížské úmluvy je Dohodou rovněž řešen a to ve prospěch organizace WIPO. Organizace se rovněž zavázaly, že členům jedné z organizací i organizace druhá bude poskytovat právní a technickou pomoc.

2.3 Úprava v Evropské Unii

2.3.1 Úvod do problematiky

Nejvýznamnějšími národními (nadmárodními) úpravami reagujícími na ustanovení Internetových smluv je americký Digital Millennium Copyright Act (DMCA) a evropská Informační směrnice. DMCA, který Informační směrnicí časově předcházel, se stal jednou z nejkontroverznějších právních norem a jeho praktické dopady byly a jsou zejména v prostředí Internetu široce diskutovány. Vzhledem k tomu, že Informační směrnice se nechala DMCA poměrně značně inspirovat a v současnosti je i pro české prostředí bezprostředně důležitá, je podle mého názoru na místě provést na tomto místě její krátký rozbor.

Informační směrnice, plným názvem Směrnice (...) o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti, je první směrnicí druhé generace⁴⁷. Zatímco směrnice první generace (za nejvýznamnější např. Softwarová směrnice

⁴⁷ Dobřichovský, T. Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví. Praha : Linde, 2004, s. 54.

91/250/EHS nebo Databázová směrnice 96/9/EHS) se vždy věnují pouze určitému konkrétnímu fenoménu, Informační směrnice je v tomto ambicióznější a obsahuje komplexní úpravu autorskoprávní problematiky, tak jak ji vnímá optikou informační společnosti.

Směrnice je poplatná svému účelu. Je závazným návodem pro harmonizaci příslušných předpisů v členských státech Unie a potřebnou finální konkretizaci ponechává aplikaci v jednotlivých státech. V preambuli tvořící přes polovinu textu Směrnice vysvětluje zákonodárce svůj záměr reagovat na převratný technologický rozvoj a uzpůsobit mu i právní prostředí Unie.

Směrnice má především podporovat rozvoj a správné a účelné fungování vnitřního trhu Unie, má podporovat tvořivost a dynamičnost a prostřednictvím tohoto pak rozvoj celé „informační společnosti“. Pojem „informační společnost“ se stává úhelným bodem celé směrnice, přes optiku takové společnosti musí být na celou rovinu úpravy nahlíženo. V tomto kontextu je možné se i mírně kriticky zmínit o určité schizofrenii zkratk, kdy je v různých publikacích a člancích zmiňována směrnice 2001/29/ES jednak jako „Copyrightová“, jednak jako „O informační společnosti“. Pokud by měla být postavena otázka, která „zkratka“ je pro směrnici příhodnější, dají se podle mého názoru vedle sebe postavit dva argumenty. Jedním bude bezpochyby fakt, že „copyright“ jako právní pojem je spojen spíše s angloamerickou právní doktrínou a jako takový se k normě vzešlé z kontinentálně právního prostředí Evropské unie spíše nehodí. Druhý argument vážící se také ke slovu „copyright“ je potom ještě závažnější. Copyright jak už bylo řečeno je plnohodnotný právní termín a jako takový si s sebou nese i určitou ozvěnu významu a tak by mohlo dojít i k určitému významovému posunu celé směrnice. Nutno také podotknout, že v oficiálních materiálech Unie je směrnice zmiňována právě jako „Information Society Directive“ nebo dokonce zkráceně „InfoSoc“. V novější české literatuře⁴⁸ je nazývána bez dalšího „Informační směrnici“. V souladu s tím jsem se v textu rozhodl užívat zřejmě nejběžnější zkratky „Informační směrnice“.

To, proč je úprava vhodná právě teď, respektive z jaké příčiny vzešla iniciativa pro vypracování směrnice, je odůvodněno tím, že autorská práva potřebují upravit a zmodernizovat pod vlivem technického rozvoje, zejména vzhledem k rychlému rozvoji Internetu jako v současnosti „nejsrozumitelnějšího“ kyberprostoru, ve kterém se objevují odchylky od způsobu, jakým je funkčně bez potíží realizována autorskoprávní ochrana ve světě reálném. Úkolem směrnice je také zajistit, aby ona nutná modernizace proběhla v rámci právních systémů členských států Evropské unie rovnoměrně a obdobně. Navazující část

⁴⁸ Smejkal 2001, Čermák 2003, Dobřichovský 2004.

preambule poté dokazuje, že realizace vytčených cílů, je možná pouze prostřednictvím silné úpravy v oblasti autorskoprávní.

2.3.2 Článek 1 – Působnost směrnice

Text Směrnice je dále rozdělen do patnácti článků. Článek 1 vymezuje působnost směrnice. Podle odstavce prvního se směrnice věcně zaměřuje na „právní ochranu autorského práva a práv souvisejících“ a to „v rámci vnitřního trhu“. Tak je tedy vymezena působnost směrnice věcná i územní. V článku nechybí formulace „se zvláštním důrazem na informační společnost“ („with particular emphasis on information society“), podtrhující snahu zákonodárce prosadit a zasadit celou úpravu právě do rozsahu tohoto relativně nového pojmu.

Článek 1 rovněž vymezuje dopad směrnice na platnou úpravu práv autorských a práv souvisejících a to tak, že v oblastech uvedených v písmenech a až e odstavce 2 (úprava počítačových programů, databází, doby ochrany u autorských práv a další) ponechává úpravu v platnosti tak, jak je a vylučuje tady dopad směrnice nové. Jedná se o oblasti, které už byly v minulosti detailně upraveny směrnice první generace. Směrnice jako obecná norma jim tak ponechává jako normám zvláštním platnost.

Informační směrnice se tímto vymezuje zejména vůči Softwarové směrnici a to restriktivně tak, že například technická opatření chránící počítačové programy nebudou pod působnost směrnice, konkrétně článku 6, zahrnuta. Konkrétním příkladem, kdy se Informační směrnice vůči Softwarové vzdává svého uplatnění, je například tzv. „reverse engineering“ (zpětný průzkum), pro účely vytvoření kompatibilních programů. Bez této výjimky, by totiž zejména malí, nezávislí vývojáři softwaru byli odříznuti od možnosti přizpůsobit své produkty dominantním výrobcům a tím by buď museli od silného subjektu získat nějakou formu licence nebo svou činnost ukončit. Stejný princip, tedy zachování možnosti neautorizovaného přístupu do programu, je rovněž zachován za účelem sladění kompatibilitnosti například ukládacích formátů souborů. Toto je také pro menší vývojáře rovněž naprosto vitální podmínka existence a je snadné si představit, s jakou chutí by jim sdílení formátu ukládaných dat monopolisté odmítli. Tyto výjimky ze směrnice myslím zároveň prakticky dokumentují postavení autorského práva jako celku na pomyslné hraně mezi soukromým a veřejným zájmem, protože ničím jiným než veřejným zájmem, konkrétně tady postaveným na bázi antimonopolních předpisů, nelze zásah do integrity ochrany autorského díla ospravedlnit.

2.3.3 Články 2 až 4 – Autorská práva

Článek druhý uvádí druhou kapitolu směrnice nazvanou „Práva a výjimky“ (Rights and Exceptions“). Zákonodárce dělí v podstatě všechna práva autora k dílu do tří velkých skupin, kterým také odpovídá systematické členění do tří článků co se týká práv, tedy první poloviny názvu kapitoly. Těmito třemi velkými skupinami práv jsou práva dílo rozmnožovat („Reproduction rights“), dílo sdělovat veřejnosti („Right of communication to the public of works and right of making available to the public other subject-matter“) a dílo rozšiřovat („Distribution rights“).

Podle ustanovení článku 2 členské státy musí zakotvit a chránit výlučné právo autora povolit a nebo naopak zakázat reprodukci jeho díla. Tato ochrana se vztahuje na jakoukoli formu kopie, na přímou nebo nepřímou, dočasnou nebo stálou („direct or indirect, temporary or permanent“). Rozhodující pro poskytnutí ochrany tomuto právu není ani účel, ke kterému byla kopie vytvořena ani forma jakou byla zachycena. Dopadá na autory a jejich díla, na, řečeno terminologií českého autorského zákona, výkonné umělce („performers“), výrobce hudebních záznamů a filmových a na provozovatele televizního a rozhlasového vysílání.

Právo na sdělování díla veřejnosti upravuje článek 3. První část práv, tedy právo sdělovat („communication to the public of their works“) je výlučně dána autorovi díla. V českém Autorském zákoně (§ 11 odstavec 1) je toto právo vyjádřeno formulací „Autor má právo rozhodnout o zveřejnění svého díla.“ Právo dílo zpřístupňovat („right of making available to the public other subject-matter“) je dáno mimo to i ostatním subjektům, vymezení je tu stejné jako v článku 2. Důležitým ustanovením je stanovení vyčerpání práv pro práva vyplývající z tohoto článku. Právo dílo sdělovat a zpřístupňovat se žádným způsobem nevyčerpávají.

Třetí skupinou práv je podle článku 4 právo dílo rozšiřovat, které v podstatě umožňuje, aby autor, případně jiný oprávněný objekt, ze svého díla vytěžil očekávaný majetkový prospěch, aby předchozí práva ekonomicky realizoval.

Právo dílo veřejně rozšiřovat je opět výlučné a jeho nositelem je autor a to vůči originálu svého díla nebo jeho kopii. Obsahem tohoto práva je poté umožnit, případně zablokovat jakékoli šíření předmětného díla. Proti předchozím dvěma si však toto právo nese jednu výraznou odlišnost. Je jím jeho vyčerpatelnost. Zatímco předchozí práva svým uplatňováním (zde není myšleno licencování) nepozbývala platnost, právo distribuční se vyčerpává prvním prodejem na některém z trhů v Unii.

Zajímavým, ale spíše teoretickým problémem může být překlad anglického textu do češtiny. Zde podle mého názoru překlad originálu přesně neodpovídá. Přesnější překlad originálního textu „(...) any form of distribution to the public by sale or otherwise“ by byl rozšiřování veřejnosti, nikoli veřejně, jak se uvádí v oficiálním českém překladu směrnice. Veřejnost podle anglického originálu si můžeme představit jako jakoukoli osobu odlišnou od autora. Tento překlad by odpovídal obdobné formulaci českého autorského zákona v §4, který se týká zveřejnění díla („...či jiným zpřístupněním díla veřejnosti je dílo zveřejněno“). Formulaci českého překladu Směrnice je podle mého názoru možné interpretovat v důsledku volněji než originál. Z oficiálního překladu vyplývá, že rozšiřování musí být veřejné, to znamená, že toto ustanovení by se nevztahovalo například na kluby, různé spolky nebo vůbec jakékoli společnosti s omezeným členstvím. Tyto společnosti by podle textu originálu nepochybně veřejností byly.

V samotných člancích není nijak upravena dispozice s chráněnými právy. Pro nejobecnější úpravu je nutné se vrátit k ustanovením preambule, konkrétně k recitálu 30. Tady je právo s chráněným předmětem disponovat vyjádřeno pro všechna práva, jež jsou předmětem směrnice a je tak velmi elegantní cestou vyřešen problém, jak toto právo do jednotlivých ustanovení opakovaně vkládat, případně jak na ně do nějaké číslované obecné části odkazovat. Slovy směrnice tedy práva mohou být převedena, postoupena nebo mohou podléhat udělení smluvních licencí („may be transferred, assigned or subject to the granting of contractual licences“).

2.3.4 – Článek 5 – Výjimky a omezení

V obecné preambuli, v recitálech 31 a 32 je vysvětlena nutnost výjimek s jejichž pomocí je možné hladké fungování systému autorskoprávní ochrany zajistit.

Katalog výjimek je uveden v článku 5. Jedinou povinnou výjimkou je výjimka technických kopií, vznikajících přechodně a náhodně, které jsou nezbytné pro fungování zařízení a která nemají samostatný ekonomický význam. Touto výjimkou je prakticky umožněno fungování Internetu, který pracuje s transferem chráněných dat. Výjimky využijí například i DVD přehrávače. Vlastní přehrávání zde je rozfázované a jako první se část disku nahrává do vnitřní paměti přehrávače ke zpracování. Až odtud je následně přenesena na obrazovku a do reproduktorů k realizaci vlastního smyslu pro spotřebitele. Bez této výjimky by i tento ryze technologický proces zasahoval do autorských práv.

Odstavec druhý zakládá výjimky pro okruh práv na rozmnožování. Stejně jako v případě následujících odstavců je i tady už přijetí těchto výjimek jen na vůli konkrétního státu. Pět okruhů výjimek zahrnuje fotokopírování (s precizním vynětím hudby zachycené notovou osnově případně jiným obdobným způsobem), nekomerční soukromé využití, v tomto případě se hradí spravedlivá náhrada, která se podle ustanovení preambule (recitál 35) počítá jako škoda potenciálně vzniklá držiteli práv jednáním podle tohoto ustanovení. Takto je ospravedlněno například zatěžování kopírek, vypalovacích CD a DVD mechanik a prázdných médií poplatky (tzv. levies). Pod písmenem c) je dále uvedeno nekomerční využití chráněných děl knihovnami, vzdělávacími institucemi, muzei a archivy. Výčet uzavírají „vysílací“ výjimky. První z nich se vztahuje na dočasné záznamy pořízené právě z účelem vysílání, druhá vyloučí článek 2 v případech, kdy se vysílání děje nekomerčně některou sociální organizací a je hrazena spravedlivá náhrada, jak byla uvedena výše.

Ještě obsáhlejší výpis možných výjimek je zařazen do odstavce 3. Zde jsou obsaženy nejen výjimky vztahující se k právům reprodukčním, ale i k některým právům komunikačním. Zde uvedené výjimky pokrývají oblast vzdělávání a zvláštního postavení osob postižených, jsou vyjmuty rovněž užití pro zpravodajské účely, pro účely kritické i pro různé parodie, karikatury a podobně.

Všechny výjimky ale mohou být uplatňovány pouze pokud splní podmínky odstavce 5. Zde je obsažen standardní trojstupňový test podle Bernské úmluvy a dohody TRIPS.

2.3.5 Článek 6 – Ochrana technologických prostředků ochrany díla

Článek 6 pokrývá oblast technických prostředků pro kontrolu a zabránění neoprávněných vstupů do autorského díla. V prostředky technické ochrany děl (tzv. DRM, Digital Right Management) jsou v současnosti vkládány největší naděje, právě ony by měly zajistit větší respektování práv autora v digitálním prostředí Internetu.

Článek 6 tak dopadá především na díla zachycená na nových nosičích, případně prostřednictvím nových médií prezentovaná. Článek 6 je nejkontroverzněji přijímaným článkem směrnice. Zejména uživatelé Internetu ve Směrnici v tomto bodě vidí obdobu DMCA, kde podle obdobných článků došlo i k velmi kontroverzním sporům⁴⁹.

Ustanovení článku šest navazuje na obecné požadavky recitálů 13 a 47 preambule. Zde jsou nástroje technologické ochrany uvedeny jako esenciální, nezbytné pro zabezpečení práv

⁴⁹ Hanek, H. Evropské DMCA již klepe na dveře. (citováno dne 24. 11. 2005). Dostupné z: <http://www.zive.cz/h/Byznys/AR.asp?ARI=105834&CAI=2034>.

a nároků uvedených v právním předpisu. Jsou tedy nezbytné pro správné fungování a zákonné nakládání s obsahem chráněným autorskoprávními předpisy, z užšího pohledu touto směrnicí. Recitál 47 poté hovoří o potřebě sladit legislativu v prostoru vnitřního trhu Unie za účelem účelnější ochrany děl před obcházením a porušováním opatření sloužících k ochraně děl. Tyto relativně obecné závěry zákonodárce jsou rozvedeny v podstatě shodně jako v úpravě ve Spojených státech v DMCA.

Základní požadavek vůči členským státům směrem k implementaci odpovídající úpravy do jejich právních řádů je stanoven prvním odstavcem jako povinnost zajistit odpovídající právní ochranu („adequate legal protection“) proti záměrnému obcházení všech funkčních technických ochranných opatření. Do této chvíle, odstavec jedna jsem ještě nevyčerpal celý, do této chvíle je jistě všechno v pořádku. Na kontrole a zajištění „ochrany ochrany“ je zřejmý zájem. Problematické je, jak je následně popsána situace, kdy k takovému aktu porušení dojde. Do této chvíle jsem mluvil o ohrožení, o porušení. Právě v souvislosti s prvním odstavcem toto není zcela na místě, alespoň ne z pohledu autorského práva jako takového. Směrnice mluví o záměrném porušení, přičemž jde o porušení právě jen ochrany samotné, je v tomto zcela lhostejné, zda došlo nebo i jen mohlo dojít k porušení obsahu, který je chráněn vlastními autorskoprávními předpisy. Uživatel si musí být pouze vědom nebo musí být předpokladatelné že vědět musel, že se tohoto obcházení-porušování dopouští. Důvod, proč se tak děje, proč je ochrana sama porušována je tu naprosto irelevantní.

S ohledem na to co bylo řečeno o postoji preambule k článku šest, k jeho vlastnímu smyslu a důvodu proč je vlastně do směrnici zařazen, jsem přesvědčen, že v tomto bodě zákonodárce velmi podstatně z těchto pomyslných mantinelů vybočil. Z principu by totiž mělo vyplývat, že právě otázka vztahu mezi ochranou a chráněným obsahem by měla být esenciální pro jakékoli úvahy o přiznání speciální podpory pro nástroje této ochrany. Ale tak, jak je uvedeno ve směrnici, se technologická ochrana, ať už jakákoli, vymyká všem hlediskům autorského práva. Technologická ochrana není, pokud řešení nenaplnuje další znaky, předmětem autorskoprávní ochrany jako takové, není ale ani pouze berličkou, elektronickou pečetí na díle, která bez něj ztrácí smysl. Toto jistě není hlavní důvod kontroverze, která kolem článku šest vznikla a panuje, je to ale zajímavý bod, odkud se dá vyjít při zjišťování, kde má tento problém svůj prapůvod.

Ale zpět k článku šest jako takovému. Odstavec druhý rozšiřuje zákaz užívání o zákaz prodeje, výroby, dovozu, pronájmu takových nástrojů, které jsou primárně určeny k takovému obcházení funkční technologické ochrany naplňující znaky v odstavci jedna. Otázka tu může vyvstat nad primárností určení jistých „nástrojů“ v širokém smyslu. Hlediskem tu je

ekonomický účel, respektive to, jestli jiný účel s ekonomickou hodnotou odlišný od obcházení ochrany podle odstavce 1 existuje. Jakkoli se toto zdá jasné je například otázkou, jestli je možné v tomto smyslu mluvit o ekonomickém smyslu open source programů. Na omezení výroby a podobně navazuje ustanovení preambule recitál 49, které dále dává možnost postihovat i držení těchto nástrojů.

Používám tu pojmy „technologická ochrana“ a „efektivní“ a ještě jsem je blíže neupřesnil. I v tomto případě je možno spolehnout se na text směrnice, kde zákonodárce těmto dvěma nejasným novým pojmům věnoval dostatek místa. První v podstatě pokrývá jakýkoli běžný mechanismus, který autor do díla vložil (k dílu přiložil), a jehož účelem je zamezit aktivitě autorem nepovolené. Za efektivní je potom ve smyslu směrnice považována taková ochrana, která umožní autorovu kontrolu formou kontroly přístupu, kopírování nebo jiné ochrany bez ohledu na jeho reálnou efektivitu funkční. Obě definice jsou poměrně široké a pozoruhodné se jeví zejména opuštění byť i jen teoretického zohlednění technické dokonalosti a funkčnosti ochrany, protože při striktní interpretaci se bez problémů dá nárokovat ochrana i při použití sebeabsurdnějšího kontrolního mechanismu. Z tohoto náhledu se potom značkovač, kterým lze zrušit ochranu některých typů CD jejich pokreslením⁵⁰, stává nástrojem určeným k porušování a obcházení technologických opatření ochrany.

Ať už vezmeme uvedený příklad vážně či ne, je zřejmé, že úprava poskytuje technologické ochraně poměrně široké zázemí v zajištění. Tato šířka je limitována ustanovením preambule v čísle 48. Limitována možná není správný výraz, lépe by snad bylo říct, že je tímto ustanovením zamezeno dalšímu rozšiřování této ochrany. Proto je stanovena, že ochrana nikdy nesmí nabýt takových rozměrů, že by bránila normálnímu fungování elektronických přístrojů a technologickému pokroku jako takovému. Takto se má zabránit zejména zneužívání ustanovení směrnice členskými státy směrem k formám ochrany. Vzhledem k praktické totožnosti s ustanoveními DMCA je pozoruhodné, že v americkém zákoně se toto pravidlo neprosadilo, i když do něj bylo v senátě dvakrát prosazováno. Zajímavá je také výkladová otázka formulace, že "by neměla být zakazována zařízení, která mají komerčně důležitý účel nebo užití, jiné než obcházení technologické ochrany". Konečně se v čísle 48 stanoví, že nesmí být takto stavěny žádné obtíže kryptografickému výzkumu. Tato výjimky má být při implementaci zdůrazněna a uvedena výslovně v zákoně, není-li již obdobné pravidlo uvedeno už v jiném předpise srovnatelné případně vyšší právní síly. To je případ například Německa, které má podobné pravidlo obsaženo ve své ústavě.

⁵⁰ Čermák, J. Internet a autorské právo. Praha : Linde Praha, 2003, s. 136.

V úvodu výkladu o článku 6 jsem mluvil o jeho kontroverznosti. To platí i o jeho čtvrtém odstavci, který řeší případné rozpory při aplikaci výjimek v užívání chráněného díla podle článku 5 ve vztahu k ochraně technologickým opatřením ochrany podle článku 6. Toto je významná odlišnost od Internetových smluv WIPO, kde takto výslovně použití technologické ochrany limitováno není. Na rozdíl od obdobných ustanovení DMCA se zde ale nestanoví obecné vyloučení některé skupiny z působnosti článku 6 absolutně, smysl by to mělo například u pracovníků bezpečnostního výzkumu, ale je kladen důraz zejména na dobrovolné zpřístupnění těch částí díla, které jsou součástí výjimek ze strany autorů. Podle představ zákonodárce se takto bude dít například dohodami mezi autorem a ostatními dotčenými stranami. Nepohodlnost a malá dynamičnost tohoto řešení je zřejmá. Ochranná opatření pak musí umožňovat realizaci výjimek podle odstavců 2 a 3 (omezeného na užití vědecké, učební a postiženými osobami) článku 5, výjimka soukromého užití formou pořízení kopie také může být umožněna a to i formou, která bude počet zhotovených kopií sledovat (oním vytvořením kopie pro vlastní potřebu je i převedení díla do jiného formátu, například hudby zachycené na audio CD do formátu mp3). Zbývá dodat, že pokud takto autor dobrovolně jednat nebude, stát je povinen jeho absenci nahradit a umožnit jmenovaným způsobem k dílům přístup.

2.3.6 Ostatní ustanovení

V článku 7 zákonodárce dopracovává ochranu autora proti odstraňování nebo pozměňování informací týkajících se správy práv. Zakázán je i dovoz a rozšiřování děl, ve kterých byla taková změna provedena nebo z nichž byly tyto informace odstraněny. Podmínkou je, aby se osoba dopouštěla tohoto jednání vědomě a pokud ví nebo má rozumné důvody se domnívat, že svým jednáním porušování autorských práv umožňuje nebo usnadňuje.

V článku 8 je stanovena obecná povinnost státům stanovit za porušení pravidel vyplývajících ze Směrnice příslušné sankce. V procesní oblasti Směrnice požaduje, aby se poškození autoři mohli své ochrany domáhat soudně, požadovat náhradu škody a zabavení materiálu porušujícího právo tak i zařízení, na kterém byl vyráběn.

Směrnice měla být provedena nejpozději do 22. 12. 2002. Ukázalo se ale, že sladit všechny právní řády bude vyžadovat podstatně delší čas. Uvedený termín splnilo pouze Řecko a Dánsko. V krátkém čase uvedla harmonizované předpisy v platnost Itálie a Rakousko. Ani dnes ještě není Směrnice provedena ve všech členských státech Unie. Jedním z posledních

států, které s harmonizací dlouho otálely je i Česká republika, kde příslušná rozsáhlá novela autorského zákona je připravena na projednání v parlamentu.

2.3.7 Závěrečné shrnutí

Evropská společenství přijetím Směrnice splnila své mezinárodní závazky vůči WIPO, které pro ni vyplývaly z Internetových smluv WIPO⁵¹. Směrnice je výrazně inspirována americkým DMCA, ale v jednotlivých bodech ustanovení je obecně méně konkrétní než DMCA, což ovšem odpovídá postavení Společenství a jeho norem vůči členským státům. Směrnici bylo dosaženo také jiného cíle. Poprvé v prostoru Evropské unie vznikla obecná norma, která může být platformou pro další už konkrétní úpravy v jednotlivých oblastech autorského práva. Již nyní Směrnice zastřešuje systém norem, které vznikly v 90. letech a jsou vůči Směrnici v postavení norem zvláštních.

2.4 Právní úprava v České republice

Právní úprava autorskoprávní problematiky navazuje na ústavní maximu (čl. 11 Listiny základních práv a svobod), která říká, že každý má právo vlastnit majetek a to majetek hmotný i nehmotný. Ochranu tohoto pravidla pro majetek nehmotný zařazený do autorskoprávní oblasti zajišťuje platný autorský zákon č. 121/2000.

Zákon 121/2000 byl připravován již v době prací na textu Informační směrnice. Je s ní tedy i v původním znění v podstatě souladný. Možná i to bylo důvodem, proč s celkovou novelou autorského zákona, která harmonizaci se Směrnici dovede do konce, otálel český zákonodárce tak dlouho. Připravovaná novela, která je právě projednávána v parlamentu, Směrnici důsledně implementuje. V některých bodech (např. § 43 a § 44 věnující se ochraně DRM) se zákonodárce uchýlil k téměř doslovnému překladu ustanovení Směrnice.

Platnou právní úpravou i se zřetelem k novele zákona, která bude pravděpodobně v nejbližší době schválena, se budu zabývat v následujících kapitolách, kde jednotlivé problematické otázky vznikající v souvislosti s užitím díla na Internetu rozeberu právě z pohledu národní úpravy.

⁵¹ Hartmanová, D. Komentář ke směrnici 2001/29/ES. (citováno dne 01. 03. 2006). Dostupný z: <http://full.nkp.cz/nkkr/NKKR0104/0104283.html>.

3. Dílo v prostředí Internetu

Jakkoliv je prostředí Internetu prostorem specifickým a v mnohém odlišným od prostoru reálného, je samozřejmě i v něm nutno vycházet z platné právní úpravy a řídit se jí. Pro autorské právo to znamená nutnost klasifikovat a podřadit jednotlivé akty užití díla, ke kterým na Internetu dochází, pod způsoby užití díla, jak je zákon uvádí v § 12.

Tento přístup je přirozený i z ryze praktického důvodu – Internet je a vždy bude pouhým médiem a obsah, který jako médium zprostředkovává, bude vždy pocházet z externích zdrojů. Problém relevantního obsahu v jistém smyslu provází Internet od jeho počátku. Internet jako technologický fenomén musel být pro své využití naplněn dostatečně atraktivním materiálem, protože teprve kvalita tohoto materiálu určovala jeho reálnou hodnotu. Později už ve stádiu plně rozvinutého Internetu vlastní obsah rozhodoval o úspěšnosti služby nebo návštěvnosti stránky a následně také například o příjmu z reklamy.

Z tohoto stavu, tedy priority technologie před obsahem, také pramení relativní neúcta k právům autorů zveřejněných děl vydávaná za přednost nového prostoru. První uživatelé a tvůrci Internetu hodlali v nově dobyté zemi vyhlásit svou představu nové svobody a dokonce ji doplnili i novými ekonomickými idejemi. Tento stav samozřejmě vydržel jen po přechodnou dobu a s tím, jak si společnost uvědomovala potenciál světové sítě, jak do ní přicházely firmy a vůbec ve chvíli, kdy se Internet stal i ekonomickým fenoménem, začala si realita nárokovat svá práva. Vliv zde ale nebyl jednostranný a určitá specifika v užití děl v Internetu nemohla být ignorována a tomuto stavu se postupně přizpůsobují i právní úpravy autorského práva. V této kapitole své práce popíšu situace, ke kterým v průběhu existence díla v Internetu dochází, a jejich odpovídající právní hodnocení.

3.1 Dílo a jeho právní definice

Co je dílem je určeno v § 2 autorského zákona. Definice je poměrně široká a můžeme konstatovat, že co se týče věcného rozsahu, v podstatě každé reálné dílo může existovat i v prostředí Internetu a také se zde téměř s jistotou již nachází. Prvotním omezením, který pro uznání věci za dílo ve smyslu autorského zákona, je požadavek jedinečnosti takového díla. Je to pojem širší než pojem původnosti, což je požadavek zákonodárcem stanovený v druhém odstavci pro počítačové programy. Můžeme konstatovat, že požadavek jedinečnosti je vztažen k objektivnímu hodnocení díla v tom smyslu, že dílo stejné kvality, obsahu a formy

v minulosti nevzniklo. Původnost se vztahuje úžeji k činnosti autora. Za původní označíme dílo je-li autorovým vlastním výtvořem bez dalších podmínek⁵².

Další podmínkou jmenovanou v § 2 je skutečnost, že dílo může být chráněno jen na základě svého vyjádření. Svým vyjádřením dílo ve smyslu autorského práva vzniká. Tento princip má svůj odraz i negativním výčtu věcí, které autorský zákon za dílo nepovažuje. Mezi jinými je tu jmenována myšlenka, metoda nebo objev sám o sobě. To, že není chráněna myšlenka je i jedním ze základních odlišností autorského od ostatních práv k duševnímu vlastnictví, zejména od práva patentového⁵³.

Pro způsob vyjádření zákon neklade žádné zvláštní podmínky, naopak sám konstatuje, že dostatečnou je jakákoli smyslově vnímatelná forma, kterou je dílo realizováno. Výslovně zde jmenuje i formu elektronickou. Činí tam hlavně pro vyjasnění pojmů a pro účely právní jistoty, ikdyž o povaze tohoto typu vyjádření díla nepanovaly pochyby ani za platnosti předchozí úpravy (zákon č. 35/1965), která takové výslovné ustanovení neobsahovala. Pro elektronickou formu vyjádření jsou velmi důležité i další nepodmínky ohledně vyjádření. Není rozhodné jakou dobu konkrétní vyjádření trvalo, ani jeho rozsah nebo účel. Blíže není určen ani okruh případných adresátů, kterým má být dílo pochopitelné⁵⁴. Z formulace „objektivně vnímatelné“ můžeme dovodit, že pokud by existoval i teoretický způsob jako dílo vnímat, je dílo chráněno.

Už od počátku 90. let panovaly spory, jak nahlížet na počítačový program a podle jakých norem ho chránit. Blíže se k těmto otázkám vrátím v příslušné kapitole své práce. Zde se omezím na konstatování, že případným sporům zákonodárce předešel ustanovením odstavce 2, který stanoví, že počítačové programy požívají stejné ochrany jako literární díla (§65).

Z uvedeného vyplývá, že až na nepatrné výjimky je každý objekt v síti Internetu nutné za autorské dílo považovat. To platí pro díla, která nejsou označena jako volná (například literární díla u nichž uplynula doba trvání ochrany). Pro určení, zda dílo bude chráněno českým autorským zákonem zbývá určit, zda spadá do věcné působnosti zákona. Podmínky, po jejichž splnění se ochrana poskytuje jsou uvedeny v § 107 autorského zákona. Opět můžeme konstatovat, že jsou stanoveny značně široce a vzhledem k faktu, že Česká republika je smluvní stranou několika mnohostranných mezinárodních smluv s velmi širokou členskou základnou, je důvodné předpokládat, že drtivou většinu děl umístěných v prostoru internetu

⁵² Kříž, J., Holcová, I., Křesťanová, V., In Knappová, M., Švestka, J. a kol. Občanské právo hmotné 3. Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 194.

⁵³ Smejkal, V. Internet a §§§. Praha : Grada Publishing, 2001, s. 36.

⁵⁴ Telec, I. Autorský zákon. Komentář. Praha : C.H.Beck, 1997, s. 139.

bude možné do věcné působnosti zákona zahrnout. Z toho vyplývá, že je nutné zabývat se způsobem, jak tato díla v prostoru Internetu užívat v souladu s autorskoprávními předpisy.

3.2 Způsoby užití díla

Jako první je v této souvislosti nutné vyjasnit, jestli klíčový § 12 zákona vymezuje způsoby užití díla taxativně nebo zda je pouze demonstrativní. Literatura je v této otázce poměrně jednotná, přesto se názor, že § 12 obsahuje pouze demonstrativní výčet způsobů užití díla, objevil⁵⁵. Tento závěr však jeho autoři podporují pouze nepřímo odkazem na výkladové zvyklosti zákona z roku 1926 a také s odkazem na pojmovou odlišnost jednotlivých způsobů užití v mezinárodních normách⁵⁶. Pro zpřesnění doporučují do novely vložit za úvodní větu odst. 4 slovo „zejména“.

Tento výklad podle mého názoru není odůvodněný. Z dikce ustanovení odstavce 4 „Právem dílo užit je“ je možné bez potíží dovést uzavřenost následujícího katalogu způsobů užití díla podle zákona. I v následujících ustanoveních, ve kterých jsou jednotlivá užití blíže specifikována a definována, není podle mého názoru možné pro závěr, že ustanovení § 12 je demonstrativní nalézt oporu. Jistě, v zákoně nenajdeme explicitně vyjádřený charakter ustanovení, ale použitím obvyklých interpretačních metod se podle mého mínění k jinému závěru, než že ustanovení obsahuje taxativní výčet způsobů užití, nedá rozumně dojít. V tomto bodě souhlasím bez výhrad s Čermákem⁵⁷ a nadále budu vycházet z toho, že zmíněný výčet je uzavřený.

Rovněž je nutné podotknout, že navrhovaná změna v odst. 4 do připravované novely nepronikla. Novelizované má být ustanovení odst. 5, kde se ke konci textu připojuje věta „Dílo lze užit i jiným způsobem než způsoby uvedenými v odstavci 4.“ Zákonodárce tak zvolil jiný způsob úpravy a fakticky novelizoval odst. 4 odstavcem 5. Pokud zákonodárce chtěl výčet obsažený v odst. 4 učinit demonstrativním, měl tak podle mého názoru učinit přímo úpravou textu odst. 4 způsobem, jaký navrhovali autoři komentáře k autorskému zákonu⁵⁸.

Ze závěru, že katalog je uzavřený a nelze k němu další způsoby užití doplňovat, respektive jiné způsoby užití by zákonem v žádném případě nemohly být kryty, plyne nutnost podřadit existenci díla v Internetu pod některý ze způsobů užití díla uvedený ve výčtu.

⁵⁵ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V., Autorský zákon. Komentář. Praha : Linde Praha, 2005

⁵⁶ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V., Autorský zákon. Komentář. Praha : Linde Praha, 2005, s. 90.

⁵⁷ Čermák, J. Internet a autorské právo. Praha : Linde Praha, 2003, s. 30.

⁵⁸ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V., Autorský zákon. Komentář. Praha : Linde Praha, 2005, s. 90.

Předchozí úprava, nyní již neplatný zákon 35/1965, použila při definici chráněných a nechráněných způsobů užití díla jinou legislativní techniku a upravila jen výjimky z obecného pravidla, že užití je možné jen se souhlasem autora a za odměnu.

V novém autorském zákoně zákonodárce situaci při hledání značně ulehčil a k tomuto svému záměru se přihlásil i v důvodové zprávě k zákonu⁵⁹. Pro převažující většinu myslitelných užití díla v rámci Internetu vytvořil institut sdělování díla veřejnosti (§ 18). Poněkud obtížně formulovaná definice odstavce 2 („zpřístupňování díla způsobem, že kdokoli může mít k němu přístup na místě a v čase podle své vlastní volby zejména počítačovou nebo obdobnou sítí“) na Internet a obdobné sítě bez pochyby jasně odkazuje. Pojem „veřejnost“ je nutno vykládat extenzivně tak, že veřejností je i jeden její člen. Formulace tak dále umožňuje, aby pod ni bylo podřazeno sdělování i v rámci uzavřené interní sítě (intranetu). Pro zpřístupnění díla je tedy nutný souhlas autora, užití jeho díla v Internetu zůstává v jeho dosahu a moci.

Čermák se v této souvislosti⁶⁰ zamýšlí nad skutečností, že během procesu sdělování veřejnosti podle § 18 dochází zcela nepochybně i k jinému užití díla. Nepochybně při transferu dat na server, na kterém má být dílo zpřístupněno dochází k užití díla rozmnožováním (§ 13). Námitka, že obsah může být rovnou přesunut místo kopírování, případně že může být po dokončení transferu smazán, není relevantní. Rozhodující pro posouzení činnosti je činnost sama, nikoli její důsledek a výsledek. Podle zákona je rozhodující „zhotovování (...) rozmnoženin“ bez ohledu na jejich kvalitu, trvalost nebo formu. Pokud by se zákonodárce rozhodl posuzovat akt rozmnožování primárně podle existence rozmnoženiny, užil by v textu dokonavý vid slovesa „zhotovit“ namísto nedokonavého „zhotovovat“ užitého v textu. Vhodná formulace by pak byla například „(...) se rozumí zhotovení“.

Ze závěru, že při zpřístupnění díla dochází ke dvěma aktům užití díla pak někteří autoři vyvozují i nutnost opatřit si pro účely zpřístupnění díla v Internetu nezávisle na sobě dvě licence. Jednu pro užití formou rozmnožování, jednu pro sdělování díla. Argumentuje se zde ustanovením § 50 odst. 6, který stanoví pro vysílání nevyvratitelnou domněnku, že tato licence zahrnuje i povolení k pořízení rozmnoženiny. Analogicky pak dovozují, že vzhledem k tomu, že tato formulace v § 18 chybí, licence ke sdělování díla právo na vytvoření

⁵⁹ Vládní návrh na vydání zákona o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). (citováno dne 15. 01. 2006) Dostupný z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=443&CT1=0>.

⁶⁰ Čermák, J. Internet a autorské právo. Praha : Linde Praha, 2003, s. 35.

rozmnoženiny neobsahuje⁶¹. Tento závěr je ale napadnutelný poukazem na charakter obou procesů. Při vysílání není nezbytně nutné kopii vytvořit, ovšem bez vytvoření kopie ke sdělování díla ani nemůže dojít, rozmnožení pro sdělování díla je nedílnou součástí technologického procesu. To mluví pro nutnost získání pouze jedné licence, nikoli dvou.

Dále je nutné upozornit i na z našeho pohledu zásadní odstavec 3 v § 18. Ten stanoví, že samotný provoz zařízení umožňujícího nebo zajišťujícího zpřístupnění díla tímto způsobem není sdělování díla ve smyslu § 18. Tímto ustanovením je do jisté míry zajištěno samo fungování sítě Internetu, protože zbavuje odpovědnosti z případného porušení autorského práva poskytovatele technického zázemí Internetu, například providery, poskytovatele připojení. Tohoto ustanovení také využila první novela zákona č. 81/2005. S odkazem na něj ze sféry přímého vlivu autora vyjímá provoz zařízení způsobilých k příjmu televizního a rozhlasového signálu umístěných v pokojích ubytovacích zařízení (§ 23, poslední věta). Je ovšem nutno konstatovat, že mezi odborníky nyní panuje rozpor o ústavnosti⁶² novelizovaného § 23⁶³. Rozbor této otázky je ovšem nad rámec tématu této práce.

Připravovaná druhá novela autorského zákona zasáhne i do § 18. V souladu s textem Směrnice bude do textu přidáno v odstavci 2 se za slova „také zpřístupňování díla“ slovo „veřejnosti“. Smyslem této změny je podle navrhovatelů zpřesnit platné znění zákona⁶⁴.

3.3 Stahování sděleného díla

Pro dokončení zbývá doplnit i druhou část existence díla na Internetu. Cesta od autora nebo osoby, která s jeho svolení dílo veřejnosti zpřístupnila, musí končit u osoby, která se s tímto zveřejněným dílem setká a nějakým způsobem jej spotřebuje. V tomto případě se spotřebou rozumí vynětí díla z jeho umístění v Internetu a jeho přenesení na jiný datový nosič, například pevný disk, disketu nebo jiné paměťové médium. Tento proces budu opisovat obvykle užívaným termínem stahování.

V pátrání jakým způsobem k tomuto problému přistupuje autorský zákon musíme v textu zákona znova nalézt odpovídající způsob užití díla podle výčtu v § 12. Jediným možný

⁶¹ tamtéž, s. 35.

⁶² Telec, I., Právo autorské na provozování rozhlasového či televizního vysílání. Příjimače na hotelových pokojích a ve zdravotnických zařízeních po novele autorského zákona. (citováno dne 24. 11. 2005). Dostupný z: <http://www.osa.cz>.

⁶³ Hladký, J., Kratochvíl, J. K první novele autorského zákona. Právní rozhledy, 2005, č. 5, s. 162 – 167.

⁶⁴ 1111/0. Vládní návrh na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění zákona č. 81/2005 Sb., a některé další zákony. (citováno dne 26. 02. 2006). Dostupný z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=1111&CT1=0>.

způsobem užití se potom zdá užití díla rozmnožením podle § 13. V rámci tohoto užití potom opět autor disponuje podle ustanovení § 12 odst. 1 jednak výhradním právem dílo užit a také oprávněním udělit jiné osobě svolení k takovému užití. Tento závěr nevytváří žádné pochybnosti. Na druhou stranu je nutné zjistit, jak se zákon staví k typické formě takového užití, tedy rozmnožení díla tímto způsobem soukromou osobou pro její vlastní účely.

Volná užití díla upravuje § 30 zákona a v odstavci 1 uvádí, užití pro osobní potřebu se nepovažuje za užití ve smyslu § 12. Toto ustanovení následně upřesňuje odstavec 2, kde je pro naše účely významné zejména ustanovení písmene a. To říká, že do práva autorského nezasahuje ten, kdo „pro svou osobní potřebu zhotoví záznam, rozmnoženinu nebo napodobeninu díla“. Je zřejmé, že v námi sledované situaci se touto výjimkou z užití díla podle § 12 pokryje většina užití sdělených děl na Internetu.

Odstavec 1 ovšem zároveň svůj dosah omezuje ve druhé větě, kde stanoví, že institut volného užití díla se nepoužije „pro zhotovení rozmnoženiny počítačového programu či elektronické databáze nebo rozmnoženiny či napodobeniny díla architektonickou stavbou“. Uživatel tak musí pečlivě rozlišovat, zda dílo, které hodlá z elektronické sítě stáhnout není počítačovým programem či databází. Ve většině případů toto rozlišení nebude činit potíže, je ale nutné si uvědomit, že například při ukládání webové stránky jako celku (jedna z možností uložení podle nabídky prohlížeče) dojde u složitějších stránek pravidelně i k uložení jejich aktivních částí (java scriptů a podobně) a jakkoli je uložení stránky jako takové kryto právem na soukromé užití díla, v těchto jeho elementech, které můžeme kvalifikovat jako počítačové programy, se uživatel z mantinelů nastavených zákonem vychyluje.

Při podřazení stažení díla z Internetu pod rozmnožování vyvstává ještě další problém. Je jím poslední věta ustanovení odstavce 1 § 13, která říká, že rozmnožování se má dít „za účelem zpřístupňování díla prostřednictvím těchto rozmnoženin“. Důvodová zpráva k návrhu zákona 121/2000⁶⁵ uvádí, že účelem nové úpravy je v tomto bodě rozlišit v souladu s mezinárodními závazky ČR (v tomto případě se Smlouvou WIPO o právu autorském) dva druhy užití – rozmnožování a rozšiřování -, které budou nadále posuzovány samostatně. Je možné říct, že vytčený cíl se právě s ohledem na poslední větu prvního odstavce § 13 podařilo naplnit jen částečně a omezení užití díla rozmnožováním jakýmkoli účelovým určením jde mimo rámec Smlouvy. Platná úprava se tak dostává do rozporu s touto smlouvou a také do rozporu s Informační směrnicí, která opět o žádném účelovém omezení této kategorie

⁶⁵ 443/1. Vládní návrh na vydání zákona o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). (citováno dne 15. 01. 2006) Dostupný z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=443&CT1=0>.

neuvažuje. Chystaná harmonizační novela autorského zákona tento problém odstraní. Novela ustanovení zpřesňuje a poslední větu bez náhrady vypouští. Při výkladu proto problematickou interpretaci prvního odstavce pomijím s tím, že v situaci, kdy už je novela připravena ke schválení, se jedná spíše o problém teoretický, který bude v blízké době zákonodárcem vyřešen.

Ze závěrů, ke kterým jsem došel v této kapitole, tvoří významnou výjimku ještě technické kopie, které se tvoří nezávisle na vůli uživatele prostřednictvím technologických prostředků, jichž využívá k přístupu k dílu. Při výkladu je nutné je podřadit pod ustanovení § 13, protože často je celé dílo (text www stránky) nakopírováno na pevný disk uživatele počítače, aniž by o tom měl uživatel povědomí. Jejich zvláštní úpravu ale obsahuje § 37 odstavec 2, který stanoví, že zhotovitel technické kopie chráněného díla svým jednáním do autorského práva nezasahuje. Zajímavá je formulace, kterou zákonodárce zvolil. Pokud výslovně uvádí, že vytvoření technické kopie nedojede k zásahu do autorského práva je možné a *contrario* dovodit, že není vyloučeno, aby tímto jednáním zasáhl do práv příbuzných. Zákonodárce tuto formulaci zachovává i v návrhu novely autorského zákona.

3.4 Prostředky technické ochrany díla

Při ochraně díla v prostředí Internetu ale nelze za současného stavu vystačit s pouhými zákonnými záповěďmi pro určité činnosti. Pro dodržování zákonných omezení musely být vytvořeny účinné mechanismy, která takovým činnostem brání. Tyto mechanismy se nazývají prostředky technické ochrany díla, DRM (Digital Rights Management). Autorské právo postupně přikročilo i ke zvláštní ochraně těchto technických prostředků (viz kapitola 2.3.5), protože se zdá, že jedině jejich výraznou podporou i ze strany práva dojde v užívání díla v Internetu k určité stabilizaci

Obecně můžeme říct, že prostředky technické ochrany můžeme rozdělit do dvou skupin⁶⁶. Prvním způsobem, jak dosáhnout kontroly na chráněným produktem je modifikace jeho digitálního kódu. Do kódu je v tomto případě vložena znaková sekvence (tzv. vodoznak), která při kontrole dovolí spolehlivě rozlišit, zda se jedná o originální nebo neoriginální rozmnoženinu díla. Vodoznak je do kódu vkládán automaticky a pro každou kopii je unikátní. V současné době už vodoznak neplní pouze rozlišovací funkci, ale může být i aktivním prvkem. Může například omezit počet kopií, které lze z určitého konkrétního díla vytvořit

⁶⁶Čermák, J. Internet a autorské právo. Praha : Linde Praha, 2003, s. 133.

nebo může dokonce takovému kopírování zabránit úplně. Rovněž už jsou dnes vodoznaky natolik dokonalé, že neporušené přejdou i mezi různými formáty (například formáty .bmp a .jpg jako ukládací formáty obrázků).

V souvislosti se vzrůstem užívání vodoznaku se objevují požadavky, aby přehrávače a vůbec zařízení schopná pracovat s jednotlivými formáty souborů povinně rozlišovaly, zda soubor v nich otevíraný obsahuje neporušený vodoznak. Bez této povinnosti je totiž umístování vodoznaku v podstatě platonické, protože i když je možné porušený vodoznak bez větších potíží rozeznat, pokud není dalším technickým prostředkem bráněno ve spuštění tohoto souboru, uživatele to nikterak zvlášť neomezuje.

Kontroverznější je užití druhého způsobu technické ochrany díla. V předchozím případě se ochrana vztahovala na data už v digitálním formátu, účelem tohoto typu ochrany je v podstatě zabránit uživateli, aby data zachycená na hmotném nosiči do digitální podoby vůbec převedl. Typicky se takto chrání hudební kompaktní disky. Ochrana pak spočívá v tom, že při zápisu záznamu na disk je záměrně udělána chyba, která nijak neovlivní přehrávání disku v klasickém CD přehrávači, ale brání načtení obsahu disku v mechanice CD-ROM v počítači⁶⁷.

Proti oběma typům ochrany se ozývají velmi kritické hlasy, které poukazují zejména na kolizi takové ochrany díla s ochranou spotřebitele a také s jinými ustanoveními autorského práva⁶⁸, v našem prostředí zejména s § 30, který upravuje plošnou výjimku z užití podle zákona, pokud k takovému užití dochází pouze pro osobní potřebu. K porušení § 30 dochází bezpochyby při aplikaci druhého typu ochrany, který jakémukoli pokusu o rozmnožení díla zabrání. Navíc se často o aplikaci tohoto typu ochrany u konkrétního CD v materiálech k němu nedostatečně informuje, dochází tak potenciálně i k poškození spotřebitele⁶⁹. Ke sporům z rozsahu technické ochrany dochází především ve Spojených státech, což souvisí s velmi striktním pojetím této ochrany v DMCA. Touto skutečností se poučila EU a v Informační směrnici je mimo ustanovení zapovídajících ochranu narušovat a obcházet, také ustanovení, stanovící rozsah ochrany tak, aby nezasahoval do práva uživatele vytvořit pro své potřeby rozmnoženinu díla. Ustanovení čl. 6 Směrnice, který se ochraně DRM věnuje, přebírá český zákonodárce do novely zákona téměř doslovně. Existují ale oprávněné pochyby, zda je

⁶⁷ tamtéž, s. 134.

⁶⁸ Akester, P., Akester, R. Digital Rights Management in the 21st Century. European Intellectual Property Review, 2006, č. 3, s. 160.

⁶⁹ Menta, R. Woman Sues Over Copy-Protected CDs. (citováno dne 15. 02. 2006). Dostupný z: <http://www.mp3newswire.net/stories/2001/cdsue.html>.

takto formulované ustanovení dostatečné a zejména zda DRM je vůbec technicky schopen výjimky plně poskytnout⁷⁰.

Přes všechno co bylo řečeno zůstává největším problémem technických prostředků ochrany zkušenost, že zatím každý takový prostředek byl velice rychle uživateli prolomen a jeho účinky tak v důsledku nebyly velké. To platí modelově například pro ochranu DVD disků systémem CSS. Tento ochranný systém byl prolomen po několika týdnech patnáctiletým norským studentem Jonem Johansenem⁷¹. Námitky je možné vznést i proti samotné logice druhé způsobu ochrany, tedy zabránění digitalizace určitého obsahu. V situaci, kdy drtivá většina nelegálního obsahu je získávána prostřednictvím přenosů v síti Internet, je toto omezení zcela mylné. Navíc zasahuje výhradně ty, kteří už si originální CD koupili.

I když ale byla snaha o nalezení účinného ochranného systému zatím vždy neúspěšná, lze souhlasit s konstatováním, že právě DRM je pro budoucnost jedinou reálnou nadějí na kontrolu a zamezení porušování autorských práv na Internetu. Je ale důležité uvědomit si limity takové ochrany jako celku. Autoři článku otázku po možnosti dokonalé funkčnosti DRM posouvají a ptají se: „Může nějaký systém dovolit spotřebovávat obsah, ale zamezit jeho kopírování? V digitálním prostředí je jen velmi malý rozdíl mezi spotřebou a kopírováním.“⁷² Navíc je nutné si uvědomit, že jakkoli je kódovací nebo jiný systém dokonalý, stále je „ukryt“ někde v programovém kódu díla, a je tak naležitelný. Takový průzkum kódu bude navíc kryt výjimkou, která z autorského dohledu vylučuje zpětný průzkum programu a bude tak zcela legální. Z uvedeného vyplývá, že ani při nejlepší snaze se zřejmě v dohledné době dokonalý technický systém ochrany vytvořit nepodaří. Zde se vracíme kruhem k roli práva a jeho ochranné funkce, protože právo jako jediné má možnost zásah do technické zabezpečení sankcionovat.

3.5 Závěrečné shrnutí

V současné době a při rostoucím využívání Internetu se problematika užívání děl v prostředí Internetu umístěných stále více aktualizuje. Rozebraný model sdělení díla a jeho vtažení do soukromého prostoru uživatele je poměrně přehledný a nepůsobí potíže. Současný vývoj jde ale o krok dál a stahování díla z Internetu se provádí i podle jiných schémat, než

⁷⁰ Akester, P., Akester, R. Digital Rights Management in the 21st Century. European Intellectual Property Review, 2006, č. 3, s. 161.

⁷¹ Čermák, J. Internet a autorské právo. Praha : Linde Praha, 2003, s. 142.

⁷² Akester, P., Akester, R. Digital Rights Management in the 21st Century. European Intellectual Property Review, 2006, č. 3, s. 165.

jaké jsem představil v této kapitole. Nejrozšířenějším způsobem stahování díla v současnosti je stahování s využitím tzv. peer-to-peer sítí. Charakter užití díla se zde sice nemění, stále platí závěry vyplývající z této kapitoly, podstatně nové je ale způsob jakým jsou díla získávána a šířena a zcela jinak je nutno přistupovat k řešení případného porušení autorských práv. Problematice peer-to-peer sítí a vůbec otázce nalezení cesty k materiálu (pomocí odkazu a s využitím rámu) jako takové se budu věnovat v následujících kapitolách.

4. Zprostředkování přístupu k chráněnému dílu.

S problematikou přístupu k dílu chráněnému autorským právem (a tím s tématem této práce) volněji souvisí i otázka přístupu k tomuto dílu prostřednictvím sítě Internet. Jedná se tu o souvislost podobnou té, o které jsem hovořil v části věnované P2P sítím. I zde můžeme konstatovat, že právo autora jako takového zde není zasaženo přímo, ale různým ulehčením přístupu k jeho sílu je zjednodušováno případné poškození jeho práv.

Nejjednodušším a nejběžnějším způsobem pohybu v síti je využívání odkazů a jejich odvozenin, rámců (frames), prostřednictvím kterých je zajišťována nejdůležitější vlastnost sítě Internet, totiž prostupnost jeho jednotlivých částí. Pro uživatele tak není nutné znát a do příkazového řádku vypisovat v plném znění elektronickou adresu cílového počítače, ke kterému se hodlá přepojit, ale postačí pouhé aktivování příkazu, který pro tento účel připravil tvůrce stránky, na které se uživatel právě nachází.

Prostupnost, jak jsem ji představil, je termín, který se do značné míry kryje s pojmem hypertext, jak jsem o něm mluvil v podkapitole 1.3. Pojem hypertext je koneckonců obsažen v samotné podstatě systému World Wide Web (WWW), ve znacích „http“, které označují protokol, na základě kterého dochází k výměně dat⁷³. Písmena „http“ skrývají slovní spojení HyperText Transfer Protocol. Fyzicky existenci odkazu jako takového umožňuje jazyk HTML (HyperText Markup Language), kterým jsou internetové stránky tvořeny, a který umožňuje, aby byl určitý objekt (textové spojení, obrázek) označen jako zástupný pro jinou informaci, v tomto případě pro přesnou adresu jiného počítače, jejímž aktivováním dojde k přepojení na jinou zde umístěnou webovou stránku. Využitím této technologie tak dochází k naplnění Internetu tak jak ho dnes převážně chápeme a prostřednictvím této funkce může docházet k nerušenému přecházení mezi jednotlivými stránkami, které se běžně označuje jako surfování. Tato funkce je pro celé fungování zcela zásadní a je označována jako nejdůležitější vlastností sítě WWW⁷⁴.

WWW systém se tak do jisté míry blíží představě teoretiků hypertextu, kteří předpokládali, že se tato metoda výběru informací, tedy výběr striktně vázaný na rozhodnutí uživatele, stane v budoucnosti pro elektronickou síť skutečností. Tato dokonalá síť měla být tvořena v podstatě neuspořádaným kvantem informací, který by ale byly nějakým způsobem

⁷³ Čermák, J. Internet a autorské právo. Praha : Linde Praha, 2003, s. 62.

⁷⁴ Čermák, J. Právní aspekty odkazů (hyperlinks) – část I: Úvod. (citováno dne 19. 03. 2006). Dostupný z: <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=71655>.

indexovány podle své obsahové blízkosti⁷⁵. Dnešní realita je samozřejmě jiná a to především proto, že odkaz nemá objektivní hodnotu, ale je vázán na rozhodnutí tvůrce stránky, na které je umístěn. Jednoduše řečeno, odkaz může ukazovat pouze tam, kam ukáže jeho tvůrce. Myšlenku automatického indexování však úspěšně přebraly vyhledávací systémy, které labyrint Internetu účinně zpřehledňují⁷⁶.

V této kapitole se budu zabývat převážně cílenými odkazy, které mohou směřovat k chráněnému materiálu a případnou odpovědností těch, kdo takové odkazy na své stránky umísťují.

4.1 Prostý odkaz

Odkazy můžeme podle jejich funkce dělit do dvou základních skupin, přičemž první z nich se ještě dále dělí⁷⁷.

Prostý odkaz je jednoduchým odkazem, kdy znak umístěný na internetové stránce uživatele po svém aktivování přepojí na jinou stránku. Podle toho, kam takový odkaz ukazuje, dělíme tuto skupinu na povrchový odkaz (surface link) a hloubkový odkaz (deep link). Webová stránka je zpravidla tvořena několika samostatnými nástěnkami a zjednodušeně můžeme říct, že povrchový link vždy odkazuje na první z těchto stránek (home page), ze které se následně struktura této stránky odvíjí. Hloubkový link odkazuje hlouběji do této struktury a svým způsobem tak obchází nutnost projít při přístupu k obsahu stránky první stranou, tedy určitou branou.

V některých případech může být rozdíl mezi oběma typy právně významný. Povrchový link se ve většině případů do rozporu s právem nedostane. Z hlediska autorského práva lze konstatovat, že k přímému porušení zde nemůže dojít. V § 12 není možné dohledat způsob užití, který by odpovídal činnosti poskytovatele odkazu. K porušení autorského práva přímo nedochází ani v situaci, kdy odkaz směřuje k nelegálně zveřejněnému materiálu. Zahraniční judikatura už ovšem i v poskytování odkazu dovodila nepřímou odpovědnost za porušení autorského práva⁷⁸. V Nizozemí byl odpovědným uznán provozovatel stránek, který shromažďoval a na svých stránkách uveřejňoval odkazy na stránky, ze kterých bylo možné získat nelegálně hudební soubory. Vzhledem k rozsahu takto vytvořené databáze (asi 25000

⁷⁵ Nelson, T. H. Dream Machines. New York, 1974.

⁷⁶ například Google (<http://www.google.com>), Yahoo (<http://www.yahoo.com>).

⁷⁷ Čermák, J. Právní aspekty odkazů (hyperlinks) – část I: Úvod. (citováno dne 19. 03. 2006). Dostupný z: <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=71655>.

⁷⁸ Čermák, J. Internet a autorské právo. Praha : Linde Praha, 2003, s. 212.

odkazů) soud konstatoval, že svou činností nelegální stahování chráněných děl významně podpořil a může být proto shledán za toto jednání odpovědným.

Porušení obecné povinnosti nepáchat škodu, stanovené jako obecná prevenční povinnost pro každý ze subjektů občanskoprávního vztahu⁷⁹, podle § 415 Občanského zákoníku je také pravděpodobně jedinou cestou jak podle platného českého práva odkaz k nelegálnímu materiálu na Internetu sankcionovat⁸⁰. Odpovědnost vzniká naplněním čtyř předpokladů. Těmito předpoklady jsou porušení právní povinnosti vyplývající v našem případě z ustanovení § 415, způsobení škody, příčinná souvislost mezi jednáním a způsobenou škodou a zavinění.

Problematický je už první požadavek, tedy prokázání, že poskytovatel odkazu svým jednáním porušil povinnost počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na majetku. Zde je na místě individuální posouzení jednotlivých případů. Modelovým případem, kdy je možno toto porušení bez větších potíží dovést, je podle mého názoru případ z Nizozemí, který jsem uvedl výše. Dalším předpokladem je existence škody, kterou odkaz způsobí. Její výši prokazuje poškozený a i přes to, že škoda pravděpodobně většinou vzniká, bude její konkrétní výši pravděpodobně složité v řízení dokazovat. Prokázání příčinné souvislosti mezi jednáním a vznikem škody bude záviset na skutečném dopadu odkazu. Pokud bude odkazováno na stránku obecně známou, bude příčinná souvislost mezi tímto jednáním a konkrétní škodou daleko slabší, než když bude odkazováno na stránku, která mezi internetovou komunitou v široké známosti není. Pokud pomineme modelový případ z předchozího odstavce, kde zavinění bylo zcela zřejmě úmyslné, bude ve většině případů složité určit i míru zavinění. Na základě nevědomé nedbalosti pravděpodobně nebude možné odpovědnost dovozovat, protože poskytovatel obsahu nemůže být spravedlivě nucen kontrolovat legálnost obsahu každé stránky, na kterou odkazuje. Ve chvíli, kdy se ale o povaze odkazovaného materiálu dozví (například správou od autora) a odkaz neodstraní, už se posouváme do sféry nedbalosti vědomé, která odpovědnost zakládá.

4.2 Inlining (embedded link)

Druhým typem odkazů jsou odkazy, které jejich tvůrce používá nikoli k nasměrování uživatele ze svých stránek k nějakému jinému odkazu, ale přímo v procesu tvorby internetové stránky, kdy na místo určitých objektů, které se obvykle do šablony stránky nahrávají z dat

⁷⁹ Korecká, V., In Fiala, J. a kol. Občanské právo hmotné. Brno : Doplněk, 1998, s. 322.

⁸⁰ Čermák, J. Internet a autorské právo. Praha : Linde Praha, 2003, s. 215.

umístěných na domovském serveru, používá k vyplnění místa materiály, které jsou fyzicky umístěné jinde v Internetu⁸¹.

Uvedený postup je z hlediska autorskoprávního téměř nepostižitelný, protože opět velmi pravděpodobně k žádnému užití díla podle § 12 zákona nedochází⁸². Ze způsobů užití díla, která by reálně přicházela v úvahu jde zejména o rozmnožování díla a sdělování díla veřejnosti. K rozmnožování díla fakticky nedochází, protože data (zachycení díla) jsou stále uložena na mateřském serveru a k manipulaci s nimi nedochází. Nezbytné rozmnoženiny, které jsou součástí technického procesu zobrazení stránky jsou pokryty zákonnou výjimkou (§ 37 odst. 2 písm. a)).

Složitější otázkou může být, zda při tomto postupu při budování internetové stránky nedochází ke sdělování díla veřejnosti podle § 18 zákona. Čermák se přiklání k tomu, že jako sdělování díla veřejnosti je možné vnímat pouze prvotní akt, při kterém je dílo nahráno na pevný disk počítače sloužícího jako server⁸³. Je třeba potvrdit jeho závěr, že bez tohoto prvotního aktu k žádnému inliningu nemůže dojít a odkaz je zcela závislý na existenci prvotní sděleného díla. Na druhou stranu z textu zákona není možné interpretaci takové zdůvodnění dovodit. Zákon pracuje pouze se zpřístupněním díla a nijak je nespojuje s nahráním na počítač, který toto zpřístupnění umožňuje. O sdělování díla veřejnosti by tak při této interpretaci § 18 došlo. K jednoznačnému závěru ovšem v tomto případě dojít nelze a nezbyvá než vyčkat budoucího rozhodnutí soudu.

S určitou mírou tolerance by se ale také na technologii inliningu dala vztáhnout výjimky daná v odstavci 3. Sdělováním díla podle tohoto odstavce není pouhé provozování zařízení umožňujícího nebo zajišťujícího takové sdělování. Nutno ale podotknout, že účel tohoto ustanovení je zcela jiný a je otázkou, zda by interpretací bylo možné dojít k závěru, že kostra stránky, která provádí automaticky načítání materiálů, ke kterým její autor v kódu stránky odkázal, je podřaditelná pod termín „zařízení“ použitý v zákoně.

Významnou skutečností, kterou je nutné vzít na vědomí je fakt, že na rozdíl od prvního typu odkazů, které byly pasivní a musely být aktivovány uživatelem, v tomto případě dochází k aktivaci zcela nezávisle na vůli uživatele a ten se o jejich existenci vlastně ani nedozví. V této souvislosti nabývá na významu ochrana osobnostních práv autora, protože materiál může velmi často budit dojem, že je dílem tvůrce internetové stránky, na které je

⁸¹ Čermák, J. Právní aspekty odkazů (hyperlinks) – část I: Úvod. (citováno dne 19. 03. 2006). Dostupný z: <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=71655>.

⁸² Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V., Autorský zákon. Komentář. Praha : Linde Praha, 2005, s. 104.

⁸³ Čermák, J. Internet a autorské právo. Praha : Linde Praha, 2003, s. 72.

umístěn. Autor si může podle § 11 zejména osobovat autorství ke svému dílu a domáhat se užívání díla způsobem nesnižujícím jeho hodnotu.

Z obecných způsobů ochrany je samozřejmě autorovi i v tomto případě zachováno právo na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení podle občanského zákoníku a ochrana proti nekalé soutěži. Oproti výkladu o nepřímé odpovědnosti v předchozí podkapitole je v tomto případě zřejmá užší vazba odkazovatele k obsahu umístěnému na cizí stránce (v předchozím případě se odkazovalo ke stránce jako celku, zde ke konkrétnímu materiálu) a lze proto podstatně jednodušeji dovozovat nevědomou nedbalost, protože odkazující si měl o materiálu se kterým pracuje zjistit i právní podrobnosti⁸⁴.

4.3 Rámy

Rámy (frames) jsou technologií, která umožňuje rozdělit prostor internetové stránky a jejích jednotlivých částech zobrazovat nezávisle na sobě obsah více stránek. Tuto technologii pravidelně využívají různé sběrné servery, které mají podávat průřezové informace skupinou specializovaných stránek.

Známým případem byl spor *Washington Post vs. Total News*⁸⁵. Společnost Total News na své stránce právě s využitím rámu dovolovala zobrazit články z různých zpravodajských serverů. Žalobu podalo šest významných zpravodajských společností (The Washington Post, Times, CNN, Mirror Co., Dow Jones & Co. a Reuters). Žalobce v jednání Total News spatřoval zejména nekalosoutěžní jednání a dále namítal rovněž porušení práv k ochranné známce (byla zobrazována spolu s obsahem na stránce Total News) a autorských práv (text byl automaticky převeden na společný font a tento font byl proti originálů zmenšen). Spor byl nakonec vyřešen mimosoudně, ale poměrně plasticky dokumentuje, jaký okruh sporů kolem zobrazení obsahu v rámech vzniká.

V jednotlivých rámech se v podstatě opakuje situace z předchozí podkapitoly. V jednom rámu (standartně to bývá svislý pruh v levé části stránky) se zobrazuje nabídka odkazů k materiálu umístěnému na cizích stránkách. Tento levý pruh tak funguje jako rozcestník. Obsah se po aktivaci příslušného odkazu zobrazí v pravém rámu. Na jednotlivé rámy tak můžeme bez potíží vztáhnout závěry, ke kterým jsem došel ve výkladu k odkazu (pro rám s odkazy), respektive ve výkladu o inliningu (pro pravé okno, kde se zobrazuje odkázný obsah).

⁸⁴ tamtéž, s. 219.

⁸⁵ tamtéž, s. 82.

4.4 Závěrečné shrnutí

Jak už bylo řečeno, problematika odkazování a rámování souvisí s autorským právem poměrně volně a případná odpovědnost za porušení autorskoprávních norem poskytovatelem odkazu nebo tvůrcem rámu může být výhradně nepřímá. Pro autora, který se odkazem cítí poškozen však zbývá poměrně široká škála právních nástrojů, které může použít. Nejpoužívanějším v tomto případě budou zřejmě ustanovení o hospodářské soutěži, která mohou být jednotlivými druhy odkazů a rámy dotčena. Důležitou možností, která autorovi přísluší je důsledná ochrana osobnostních práv, která jsou zachována bez ohledu na určení, zda dochází k užití podle § 12 zákona.

5 Výměnné sítě

Zatím jsem v textu mluvil o klasickém modelu komunikace, kdy jeden z účastníků výměny byl v pozici klient a druhý vystupoval v roli server. V tomto modelu se klient připojuje k počítači s postavením server, který je v síti označen svou IP adresou a kde jsou zpřístupněna určitá data a tento obsah pasivně spotřebovává. Od tohoto modelu se sítě postavené na technologii peer-to-peer (dále budu užívat obvyklou zkratku P2P) zásadně liší. V této kapitole se zaměřím na popsání těchto základních odlišností a jejich praktické dopady na autorskoprávní ochranu díla distribuovaného prostřednictvím těchto sítí.

5.1 Technologie P2P

Architektura sítí P2P je poměrně přesně vystižena už vlastním názvem této technologie. Oba účastníci provozu v síti jsou na stejné pozici a explicitní rozlišování na klient a server je tu tedy pojmově vyloučeno. Všechny uzly sítě jsou si rovnocenné a až v případě konkrétního dotazu se dotázaný dostává vůči tomuto tazateli do pozice server a poskytuje mu na základě jeho požadavku obsah. Zároveň však samozřejmě vůči jiným členům sítě P2P může tento dočasný server vystupovat jako klient v případě vlastních dotazů.

Z hlediska ochrany autorských práv a zejména jejich praktické realizace tak dochází k výrazné změně v porovnání se situací, kterou jsem popisoval v kapitole 3 věnující se obecně zpřístupňování díla na Internetu. V klasickém modelu, kdy jeden z počítačů vystupuje jako server, jsou data fyzicky umístěna na jednom stálém místě. Jsou snadno dohledatelná a také identifikace majitele a provozovatele serveru je relativně snadno možná. U P2P sítí je, můžeme říct, situace v podstatě zcela opačná. Data jsou rozprostřena v celé síti a jejich dohledání je v podstatě nemožné. Navíc pro rozbití sítě nestačí vyřadit jediný počítač jako v první případě. Zde vyřazením jednoho počítače sice dojde ke ztrátě určitého objemu dat ze společně sdíleného obsahu, ale vzhledem k tomu, že sítě pravidelně mají až miliony členů, takový zásah se v podstatě na chodu nijak neprojeví. Obsah je také samozřejmě v drtivé většině případů duplikován i u jiných uživatelů sítě.

Velkou rodinu P2P sítí je možné rozdělit na dvě skupiny. První tvoří sítě, které obsluhuje jeden centrální server, který udržuje a aktualizuje databázi sdílených souborů pro jejich rychlejší vyhledávání jednotlivými uživateli. Nejznámější z této skupiny je jistě síť

Napster⁸⁶, která se ve své době stala určitou ikonou Internetu a synonymem pro snadné a rychlé vyhledávání. Spory okolo existence a činnosti Napsteru na fungování P2P sítí poprvé přinesly ve větší míře pozornost ze strany držitelů a správců autorských práv.

Druhou, o něco mladší skupinou sítí, jsou sítě bez centrálního indexu souborů, které začaly vznikat po ukončení činnosti Napsteru. Prvním z protokolů, který sdílení bez centrálního indexu umožnil byl protokol Gnutella. Právní kroky podniknuté proti Napsteru se posléze zaměřily i na tento typ výměnných sítí.

Určitou hybridní sítí je v poslední době rostoucí systém BitTorrent⁸⁷, který do značné míry úspěšně kombinuje přednosti obou skupin při zachování relativně těžké postižitelnosti jak uživatelů tak zejména provozovatelů těchto sítí.

5.2 Systémy s centrálním indexem pro vyhledávání (Napster)

Systém Napster fungoval na velmi jednoduchém principu. Zájemce o jeho využívání si z Internetu stáhl a nainstaloval krátký program. Po spuštění si uživatel vytvořil svůj profil, přezdívku a na svém pevném disku vyčlenil prostor, který se rozhodl sdílet s ostatními uživateli. Program jej poté spojil s centrálním serverem určeným pro vyhledávání konkrétních dat a jejich stažení. Obsahoval také řadu dalších funkcí, například chat, ale tyto přídatné funkce byly opravdu jen zbytnou nástavbou.

Oproti všem předchozím způsobům získávání datového obsahu z využitím Internetu byl Napster v podstatě nesrovnatelný. Rychlost hledání, stále se zvětšující kapacita sdílených dat rostoucí s úměrně s tím, jak se z Napsteru stával světový fenomén, uživatelský komfort, to vše bylo zcela nové.

Z pohledu práva ovšem můžeme konstatovat, že v tomto případě se změnila kvantita, nikoli kvalita. Pokud budeme hodnotit jednání uživatelů sítě optikou platné české úpravy, dojdeme ke stejným závěrům jako v kapitole 3. Z pozice poskytovatele obsahu, v tomto případě uživatele, který vyčlenil místo na svém pevném disku pro sdílení, se bude jednat o sdělování díla veřejnosti. Z hlediska uživatele, který obsah spotřebovává se bude jednat o rozmnožování díla. Obě tyto činnosti mohou být legálně prováděny pouze s autorovým souhlasem, výjimkou bude poměrně velká řada případů, kdy rozmnožování díla bude kryto výjimkou volného užití díla.

⁸⁶ <http://www.napster.com/>

⁸⁷ <http://www.bittorrent.com/>

Situace je ovšem i v tomto specifická, protože jak už jsem konstatoval výše, P2P síť už svou povahou nutí uživatele aby vystupovali v obou rolích, jak v roli poskytovatele obsahu, tak v roli jeho spotřebitele. Pokud jsme tedy museli konstatovat, že při prostém stahování díla z Internetu je užití kryto výjimkou volného užití díla a je tak mimo dosah autora a nepřináší mu finanční profit, zde vzhledem k tomu, že ke sdělování díla je souhlasu autora potřeba bezvýjimečně, bude uživatel takové síti postižitelný vždy, pokud se rozhodne sdílet některé chráněné dílo. Je samozřejmě představitelná situace, že potřebná data, která systém od uživatele ke sdílení vyžaduje nebudou autorsky chráněna, respektive jejich autorem bude sám jejich poskytovatel (můžeme se jednat o jakékoli soubory – video, vlastní hudební nahrávky), ale praxe potvrzuje, že taková situace by byl naprostou výjimkou. Vlastním účelem P2P sítí, a v případě Napsteru to platí přirozeně také, je sdílet chráněná data. Jen takový chráněný obsah je pro jejich uživatele atraktivní. K tomuto závěru došel mimo jiné soud během procesu s Napsterem, který je znám jako Napster Case.

Napster byl spuštěn (jeho tvůrcem byl student Shawn Fawning) v červenci 1999 a během jednoho roku se rozrostl z lokální aktivita do globálních rozměrů. V této situaci už a pod vlivem klesajícího prodeje hudebních nosičů, což bylo přičítáno právě existenci Napsteru, proti činnosti Napsteru začali vystupovat umělci (mezi prvními skupina Metallica a dále například Dr. Alban a jiní) a zejména RIAA (Recording Industry Association of America). Ta podala žalobu na náhradu škody proti Napsteru 12. června 2000. Žalobu provázel i návrh na vydání předběžného opatření, kterým měla být činnost Napsteru zastavena. Soud v první instanci žalobnímu návrhu vyhověl a odvolací soud jeho verdikt potvrdil⁸⁸. To v podstatě znamenalo konec Napsteru a v širším smyslu i centralizovaných sítí, ve kterých bylo možné vyhledávat pomocí provozovatelem udržované a aktualizované databáze. Právě fakt, že výkonní pracovníci Napsteru tuto databázi obsluhovali se stal jedním ze základních argumentů vyneseneho verdiktu.

5.3 Napster Case

Napster jako takový žádná autorské práva neporušoval. Obžaloba ovšem tvrdila, že jej lze činit spoluodpovědný za porušování autorských práv, kterého se dopouštějí jeho uživatelé. V první fázi tak bylo nutné určit, zda k takovému porušování ze strany uživatelů dochází. Tato skutečnost byla poměrně snadno prokázána a zamítnut byl i protiargument Napsteru, že

⁸⁸ Čermák, J. Internet a autorské právo. Praha : Linde Praha, 2003, s. 101.

jeho uživatelé hudební soubory stahovali v souladu s principem fair use, který jim přiznává US Copyright Act⁸⁹.

Fair use se principiálně blíží institutu volného užití, ale má přece jenom odlišný obsah. Stanoví čtyři podmínky, respektive hlediska, ze kterých má být posouzeno, zda se vždy v konkrétní případě jedná o fair use, tedy spravedlivé užití. Americký zákonodárce tedy zvolil jinou metodu než český, který z užití podle zákona paušálně vyloučil všechna užití pro osobní potřebu. Podmínkami podle § 107 US Copyright Act jsou účel a charakter užití (zda je komerční či ne), povaha chráněného díla, význam užití části díla vzhledem k celku a dopad užití díla na trh. Je zřejmé, že tyto podmínky nemohlo stahování obrovského množství hudebních souborů prostřednictvím sítě Napster splnit. Protiargumenty Napsteru byly soudem odmítnuty jako nedůvodné.

Po určení, že ze strany uživatelů k porušování autorského práva bezpochyby docházelo, začal soud posuzovat případnou spoluodpovědnost Napsteru. Podle amerického práva existují mimo přímou odpovědnost, která zde byla vyloučena a žalobce se jí ani nedovolával (přímá odpovědnost byla shledána v konání uživatelů Napsteru) dva druhy nepřímé odpovědnosti. Soud shledal odpovědnost Napsteru v obou z nich⁹⁰.

Spoluodpovědným byl uznán, protože soud shledal v činnosti Napsteru přímou i nepřímou vědomost porušování autorských práv a existenci podstatné podpory tomuto jednání ze strany Napsteru. Pro zástupnou odpovědnost, druhý typ nepřímé odpovědnosti, bylo nutné prokázat, že pro Napster z jeho činnosti plynuly finanční výhody a že měl reálnou možnost vykonávat dohled a porušení práv bránit. Fawning po pionýrských začátcích proměnil svůj projekt v komerční záležitost a i když poskytoval své služby bezplatně, finanční výhody byly shledány ve faktu, že s růstem počtu uživatelů se zvyšovala i návštěvnost internetových stránek napster.com a Fawning profitoval z reklam na ní umístěných. Možnost kontroly chování uživatelů deklaroval sám Napster na svých stránkách, s tím, že rozhodnutím provozovatele může být z užívání služby může být uživatel vyloučen rozhodnutím provozovatele. Z hlediska autorskoprávního nic nebránilo Napsteru do vyhledávačů umístit filtr, který by nedovolil vyhledat a stáhnout chráněná díla.

Vyhledávací algoritmus byl postaven na názvech souborů a mohlo být omezeno vyhledávání určitých slov nebo slovních spojení. Možnost této kontroly je diskutabilní. Pravidelně soubory jsou pojmenovány různě s řadou přídatných znaků (místo mezery v názvu se užívá pomlčka „-“ nebo podtržítka „_“) a je tedy vyloučeno omezovat přesný řetězec

⁸⁹ tamtéž, s. 102.

⁹⁰ tamtéž, s. 105.

znaků. Na druhou stranu užší omezení například jedním slovem z delšího názvu by mohlo dopadnout i na nechráněná díla, která nebyl důvod ve vyhledávání blokovat. Podobná omezení jsou vždy diskutabilní, v poslední době vzbudil kupříkladu pozornost případ, kdy se vyhledávací portál Yahoo, který zároveň poskytuje jiné služby včetně volné emailové schránky, rozhodl v reakci na složitou mezinárodní situaci blokovat určitá slova tak, že nemohla být zadána jako název a zároveň adresa elektronické schránky. Jedním z těchto slov bylo i slovo „allah“. Na uvedený postup si stěžovala Kanadanka Susan Callahanová, v jejímž jménu se řetězec náhodou vyskytoval⁹¹. V případě Napster bylo ovšem rozhodné, že se provozovatel ani o tento nedokonalý způsob filtrování nepokusil.

Činnost Napsteru byla ukončena v červenci 2001 a společnost se ocitla v konkurzu. S ním bez nadsázky skončila jedna éra v historii Internetu. Pozitivní konsekvence v podobě zamezení masivního porušování autorských práv a ověření vlády práva v prostoru Internetu byly ale doprovázeny i negativními důsledky. Především RIAA povzbuzena úspěchem vítězstvím v kauze Napster pokračovala a pokračuje v prosazování autorských práv na Internetu výhradně tvrdou cestou, přičemž opomíjí důležitou skutečnost. Tou je jednak fakt, že Napster byl nahrazen sítěmi postavenými na principiálně jiném základu, který je činí hůře právně postížitelnými, takže i případné vítězství v právním sporu bude mít sporný a velmi krátkodobý efekt. Ještě významnějším opomenutím byl pomalý rozjezd legální alternativy za zaniklý Napster, protože internetová komunita si za roční existenci Napsteru na získávání hudby prostřednictvím internetu výhradně v nehmotné podobě rychle zvykla. Uživatelé tak i při nejlepší vůli nemohli podobným způsobem legálně hudbu opatřit. Že jen z tohoto důvodu s nelegálním stahováním nepřestanou je nasnadě. Tento nedostatek je pociťován dodnes, i když placené služby tohoto druhu již existují⁹².

5.4 Výměnné sítě druhé generace

Je možné konstatovat, že rozhodnutím ve věci Napster nedošlo k zániku ani k omezení fungování P2P sítí. Místo plošného omezení se dostavilo pouze to, že konkrétní subjekt stojící za jejich provozováním je v podstatě nedohledatelný a ve většině případů ani neexistuje. Jediné co zmizelo je komerční charakter Napsteru. Síť dneška jsou ryze nekomerční. Jejich vývoj a rozvoj je zajištěn především touhou jejich uživatelů po bezplatném získávání hudby a jiných

⁹¹ Oates, J. Yahoo!Mail bans Allah and Dirty Harry handles. (citováno dne 16. 03. 2006). Dostupné z: http://www.theregister.co.uk/2006/02/20/yahoo_upsets_religious/

⁹² Například server www.emusic.com

dat. P2P síť se také v obecném povědomí dostala do pozice symbolu svobody na Internetu. Vývoj protokolů a jednotlivých klientů užívaných pro provoz sítě je tak do značné míry postojem a vyjadřením opozice proti systému symbolizovanému v tomto případě organizací RIAA.

Sítě druhé generace po svém řeší problém centrálního indexu vedeného konkrétním provozovatelem, z čehož byla dovozena nepřímá odpovědnost Napsteru. V těchto sítích probíhá i hledání souborů čistě mezi jednotlivými uživateli a pomyslné centrum sítě zde tak neexistuje. To ztěžuje tvrdý postup, který zvolila zejména RIAA, která je tak odkázána v podstatě pouze na postihování jednotlivých uživatelů, kteří P2P síť k získávání chráněného obsahu využívají. Není třeba zvláště zdůrazňovat, že uživatelů sítí jsou v současnosti miliony a náklady pro vedení sporů ani zdaleka nemohou odpovídat dosaženému efektu. RIAA se prozatím snaží tímto postupem uživatele od využívání P2P sítí odradit, ale toto nelze považovat za konstruktivní řešení problému.

Pokud jsem mluvil o změnách oproti sítím s centrálním indexem pro vyhledávání, ty se nijak nedotýkají odpovědnosti uživatele, ta je posuzována podle jednotlivých právních řádů stejně jako v předchozím případě. Tvůrce protokolu, který komunikaci mezi uživateli zajišťuje za porušování autorského práva odpovědného činitel nelze. Pouhé vytvoření technologie k založení odpovědnosti nestačí. Zbývají provozovatelé sítí, i když slovo provozovatel by zde mohlo být umístěno do závorek. Činnost provozovatele se v tomto případě omezí na vytvoření obslužného programu, který využije technologii některého z protokolů (Gnutella, FastTrack) a jeho používání učiní uživatelsky snadnějším a příjemnějším. Těchto programů (klientů) je v současnosti celá řada, jmenovat můžeme Grokster, Morpheus, DC a DC++. V soudních sporech se zatím soudy přiklání k názoru, že z pouhého vytvoření programu nelze odpovědnost dovozovat. Takto byla zamítnuta žaloba RIAA na nejpoužívanější klienty pracující na bázi protokolu Gnutella.

V poslední době se ale zdá, že i v přístupu k P2P sítím bez centrálního indexu převládne koncepce přísně pojaté odpovědnosti výrobce programu za chování jeho uživatelů. K tomuto závěru se ve svém rozhodnutí přiklonil Nejvyšší soud USA v případě MGM v. Grokster a StreamCast. Soud v tomto případě zamítl veškeré argumenty zástupců P2P sítí, založené na betamax defence (výrobce neodpovídá za porušení, pokud je kopírování jen jednou z funkcí zařízení) i na faktu, že samotní vývojáři programu nemají možnost nad využíváním svého programu vykonávat žádnou efektivní kontrolu.⁹³

⁹³ Svatošová, H. P2P síť: Přísné pojetí podle Nejvyššího soudu USA. (citováno dne 19. 03. 2006). Dostupné z: <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=288275>

Je ale nutné podotknout, že i v situaci, kdy soudy v těchto případech začnou rozhodovat ve prospěch žalobců, není jasné, jak by se taková rozhodnutí projevila v praxi. V obdobné kauze, ve které byla holandským kolektivním správcem práv žalována společnost KaZaA, která vyvinula stejnojmenný klient pro protokol FastTrack, a ve které soud správci vyhověl, bylo posléze zjištěno, že ani na základě rozhodnutí, není způsob jak fungování sítě zabránit. Neexistoval centrální server obsluhující síť. Jediné čeho bylo možno dosáhnout, bylo zamezení společnosti KaZaA v provozu vlastního serveru, který do jednotlivých klientů distribuoval panelovou (bannerovou) reklamu. Pro společnost by to znamenalo odříznutí od zdroje příjmů, ale ani její zánik by provoz v síti neovlivnil⁹⁴.

5.5 Závěrečné shrnutí

P2P sítě v posledních letech výrazně modifikují způsob šíření dat na Internetu. Stávají se převažujícím způsobem komunikace mezi dvěma počítači a můžeme oprávněně očekávat, že tato tendence bude dále pokračovat s tím, jak se bude stále zvyšovat počet jednotlivých připojení k Internetu a kvalita tohoto připojení. Jednou z charakteristik P2P sítě totiž je, že s narůstajícím počtem uživatelů nabývá na kvalitě jednak obsahově a zejména získává na rychlosti přenosu, protože je větší šance, že požadovaný obsah vyhledávací systém dohledá v místě sítě s lepším spojením s tazatelským počítačem. Pokud tyto závěry dáme do kontextu s faktem, že cesta tvrdého právního postupu je už nyní obtížná a ve svém důsledku neekonomická, je zřejmé, že autoři a zejména kolektivní správci práv budou muset hledat zcela jinou cestu k prosazení svých nároků.

Přirozenou cestou, po které se vydaly v podstatě všechny v současnosti legální poskytovatelé hudby na Internetu jsou mikroplatby placené za jednotlivou staženou skladbu. Z průzkumů totiž vyplývá, že uživatelé většinou k konkrétního CD chtějí jen některou nebo několik písní, ale v systému P2P je obecně pohodlnější stáhnout celé CD. Tímto způsobem by byli uspokojeni jak autoři, který by se dostalo odměny za užití jejich díla, tak uživatelé, kteří by nebyli nuceni platit cenu celého CD, ale daleko nižší cenu za konkrétní píseň. Problémy jsou zřejmé (mimo to, že tato logika platí primárně pro hudbu a formát mp3, nikoli například pro filmy). Pro dokonalou realizaci tohoto principu by musely být všechny sítě nějakým způsobem podřízeny kontrole a musely by vykazovat, kam která konkrétní díla směřovala. To by vyžadovalo velmi vyspělý automatický systém, který není v současné době k dispozici a je

⁹⁴ Čermák, J. Internet a autorské právo. Praha : Linde Praha, 2003, s. 112.

obtížné si představit, zda je možné takový systém vyvinout, nebo by bylo nutné vybudovat rozsáhlý aparát, který by na provoz P2P sítě dohlížel zvenčí a tady už se oklikou vracíme k tvrdé cestě kontroly a regulace, která se zatím ukázala jako nepříliš produktivní.

Je tak nutné se obrátit na méně ambiciózní projekty. Regulaci je možné pověřit poskytovatele připojení, kteří by na svou odpovědnost filtrovali stahovaná data. Tady je rovněž dokonalý běh velmi relativní. Možnou a jednoduchou cestou je plošné omezení množství dat, které bude povoleno uživateli za určitou časovou jednotku stáhnout. Problémem je, že toto opatření zasáhne i uživatele, kteří žádná chráněná data nestahují. Taková presumpce viny vztažená na všechny je podle mého názoru neudržitelná. Další opět plošnou možností je zpoplatnění obdobou tzv. levies uplatňovaných v případě nenahraných médií nebo vypalovacích CD a DVD mechanik. Zde by se mohl zpoplatňovat čas nebo by platba byla paušálem případně by mohl být nějakou částkou zatížen každý přenesený megabyte. Problémy ale zůstávají. Plošnost opatření s sebou nese necitlivost vůči konkrétnímu uživateli. Tyto výtky jsou ale použitelné i proti v současnosti funkčnímu zatížení médií a mechanik. Cestou může být také technologický vývoj v oblasti nástrojů správy práv zabudovaných přímo do digitálních děl. V DRM technologiích bývá obecně spatřována jediná funkční alternativa levies, které jsou skutečně provizorním řešením⁹⁵.

I zde ale narážíme na problémy. Jednak takovou technologii v současnosti nemáme k dispozici a za druhé nás historie učí, že zatím jakékoli technologické opatření, které bylo v této oblasti podniknuto, bylo velice rychle prolomeno a jeho praktický dopad byl tristně malý⁹⁶.

Už jsem také zmínil, že první podmínkou úspěšného boje s touto formou zneužívání chráněných děl je vytvoření kvalitní legální alternativy. Takové systémy už nyní existují, ale je velmi těžké posoudit jejich konkurenceschopnost vůči sítím P2P nabízejícím obsah v zásadě zdarma. Uživatelé musí být motivováni k účasti v legálních systémech i pozitivně a to je podle mého názoru klíčem k prosazení zpoplatněného stahování hudby. Podobně nyní funguje trh s filmy na DVD. Kupující jsou motivováni ke koupi nejen filmem na DVD umístěným, ale také různými bonusovými materiály a tato snaha ze strany vydavatelů ve svém důsledku vede ke zvýšení kvality nabízeného produktu. Tento přístup zatím vydavatelům hudby chybí. Zejména RIAA je v prostředí internetu nenáviděnou institucí a je jen na ní, aby se pokusila tento svůj obraz změnit.

⁹⁵Akester, P., Akester, R. Digital Rights Management in the 21st Century. European Intellectual Property Review, 2006, č. 3, s. 165.

⁹⁶Making P2P Pay Artists. (citováno dne 10. 02. 2006). Dostupné z: <http://www.eff.org/share/compensation.php>.

Je také nutné si uvědomit fakt, že i když jsou v různých průzkumech uváděna alarmující čísla (Dobřichovský uvádí odhad přenesených souborů v rámci P2P sítí za rok 2005 na 7.44 miliardy⁹⁷), nelze si ušlý zisk prodejců spočítat pouhým vynásobením přenesených chráněných dat jejich tržní cenou.

Od osmdesátých let prodělala proměnu sama podstata přístupu k hudbě. Zatímco dříve vládlo Hi-Fi, tedy snaha o dokonalou kvalitu nahrávky a o perfektní dojem z ní, nastoupením formátu mp3, který svou úsporností vykupuje tím, že z hudebních souborů vypouští zvukové pasáže pro lidské ucho neslyšitelné (ovšem hudba je tímto zploštěna), znamenal přechod od kvality ke kvantitě. Není tedy nyní důležité, co kdo má a na jaké soustavě hudbu přehrává, ale počet, množství. A tento trend souvisí s velmi podstatnou věcí. Je zcela jisté, že v hypotetické situaci, kdy by neexistoval Internet ani by neexistoval způsob jak nahrávky množit, je zcela jisté, že reálné prodeje by se neblížily ani zlomku množství, které denně projde P2P sítěmi. Proto jakkoli je problematické alespoň morálně užívat cizí dílo bez placení, reálná újma autorům je mnohem nižší než ze suchých statistických dat vyplývá.

⁹⁷ Dobřichovský, T. Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví. Praha : Linde, 2004, s. 76.

6. Počítačové programy

Problematika ochrany počítačových programů diskutovaná už od 70. let se dostala do středu pozornosti v podstatě stejné době, v jaké se objevuje problematika Internetu jako globální sítě. Je to shoda z jednoho pohledu do jisté míry náhodná, ovšem je nutné si uvědomit, že oba tyto fenomény, jsou velmi úzce svázány svým zakořeněním v rozvoji informačních technologií jako celku. A je také nutno si uvědomit, že plný rozvoj Internetu a komunikačních technologií vůbec je nerozlučně spjat s vývojem programového vybavení pro technické prostředky, které chod těchto sítí zajišťují. Takto jsem určil v úvodu práce (1.3) jako jeden z významných milníků v rozvoji Internetu vznik prvních sofistikovaných prohlížečů internetových stránek jako jeden z určujících předpokladů rozšíření užívání sítě mezi širší laickou veřejností.

Počítačový program je definován jako nějakým způsobem zaznamenaný postup, kterým je možné a nutné realizovat určitou zadanou úlohu (algoritmus)⁹⁸. To jej odlišuje od jakýchkoli jiných shluků digitálních dat (dat například ve formátu .mp3), které existují a které jsou dohledatelné na Internetu. Ta jsou z podstaty pasivní a jsou spotřebovatelná až přes příslušný převaděč, kterým je právě příslušný počítačový program schopný zpracovat data v příslušném formátu (takto pro formát .doc je určen mateřský software Microsoft Word). Tento fakt ospravedlňuje i odlišný přístup, který v konkrétních ustanoveních pro úpravu práva k počítačovým programům stanoví autorskoprávní předpisy.

První výjimku a ulehčení představuje už změkčení podmínek pro přiznání autorskoprávní ochrany a přiznání statusu díla podle § 2 zákona, kdy postačující pro přiznání ochrany je prokázání původnosti programu, tedy jeho původu v myšlenkové sféře jeho autora⁹⁹. Oproti obvyklému požadavku jedinečnosti, je to výrazná úleva. Programy tak budou z principu chráněny po splnění dvou kritérií. Chráněny tak budou programy, kterou jsou jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora (§ 2 odst. 1 autorského zákona) a také programy splňující podle odstavce 2 zákona měkčí požadavek původnosti. Pro oba typy poté platí § 65 zákona, který stanoví, že počítačové programy, nehledě na to, podle jakého předpokladu jsou chráněny, požívají ochrany jako dílo literární. Jako hodnotící kritérium tak byl stanoven způsob záznamu programu, který je v podobě textového kódu.

⁹⁸ Heslo Počítačový program. (citováno dne 11. 02. 2006). Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Internet>.

⁹⁹ Smejkal, V. Internet a §§§. Praha : Grada Publishing, 2001, s. 39.

6.1 Počítačový program jako autorské dílo

Nutnost ochrany počítačového programu byla zřejmá již od jeho vzniku a od jeho vzniku se také vedly spory, pod jaký podtyp práva duševního vlastnictví tento nový typ duševních statků podřadit¹⁰⁰. Na půdě WIPO už poměrně velmi brzy, daleko dříve, než se počítačové programy a počítače samotné dostaly do širšího veřejného užívání, vznikla iniciativa, která se snažila pro počítačové programy vytvořit novou, zvláštní, kategorii nehmotného statku. Snaha WIPO však nebyla příliš úspěšná a tlak zvyšujícího se ekonomického uplatnění počítačových programů vyvolávala stále silněji pociťovanou nutnost přikročit k ochraně rychleji jiným způsobem.

Pokus vřadit ochranu počítačových programů do patentového práva narazil na těžko překonatelné právní překážky. Počítačový program totiž nenaplnuje jeden ze základních předpokladů pro přiznání patentové ochrany, není sám osobě technickým řešením určitého problému. I když by se s tímto závěrem dalo do jisté míry polemizovat a dostatečně širokou interpretací tohoto požadavku bychom mohli dospět k názoru, že počítačový program tuto podmínku může splnit, jeví se v zásadě jako správný druhý přístup, kdy počítačovým programům začala být přiznávána ochrana v režimu autorského práva. Jako první k takové ochraně přistoupily USA a následně se tento trend rozšířil i do Evropy.

Přístup k počítačovým programům prošel poměrně složitým vývojem i v České republice. Novela autorského zákona zahrnující do ochrany i počítačové programy byla přijata velmi brzy, už na začátku roku 1990. Ochrana počítačových programů byla do platného autorského zákona (z. č. 35/1965 Sb.) zahrnuta novelou, zákonem 81/1990, který do výčtu chráněných děl obsaženém v §1 odstavec 1 připojil větu „Za předmět ochrany se považují i programy počítačů, pokud splňují pojmové znaky děl podle tohoto zákona.“

Krátce po této novelizaci byla sjednána smlouva o obchodní spolupráci mezi Českou republikou a USA. Podepsána byla v dubnu 1990 a publikovaná ve Sbírce zákonů pod číslem 158/1991. Tato úmluva byla podmínkou pro zahájení běžných obchodních styků s USA a významou podmínkou, kterou tato smlouva k dosažení tohoto cíle požaduje, je i zakotvení ochrany právům z duševního vlastnictví na odpovídající mezinárodní úrovni. Ve vztahu k počítačovým programům obsahovala smlouva nový požadavek, který šel za hranici nově novelizovaného zákona. Smlouva výslovně stanoví ve svém článku X., odstavci 4., že strana

¹⁰⁰ Kříž, J. Ochrana autorských práv v informační společnosti. Praha : Linde, 1999, s. 58.

smlouvy „poskytne ochranu podle práva autorského k programům počítačů a databázím jako k literárním dílům podle svých zákonů o právu autorském“.

Koncepce ochrany počítačových programů jako děl literárních byla problematická od svého počátku. Dlouho také panovaly pochybnosti o tom, jakým způsobem se na počítačové programy vztahuje Bernská úmluva případně jaké výjimky je nutné počítačovým programům poskytnout, aby ochrana nešla nakonec proti svému smyslu. Diskuzi ukončilo přijetí Smlouvy o právu autorském, jedné z Internetových úmluv WIPO, která stanoví, že počítačové programy jsou chráněny jako díla literární a že jako taková spadají do věcné působnosti Bernské úmluvy¹⁰¹.

Princip stejné ochrany počítačových programů jako literárních děl do zákona výslovně pronikl až novelou 86/1996. Ta dále rozšířila ustanovení § 1 a za středník připojila větu, že „nestanoví-li tento zákon jinak, jsou (počítačové programy) chráněny jako díla literární“. Důvodová zpráva konstatuje, že struktura (v původu textová) programu a literárního díla je obdobná a potvrzuje základní východiska ochrany literárního díla (vyločení myšlenky, algoritmu z ochrany ale naopak ochranu části i vnitřní struktury) i pro počítačové programy. Stanovení ochrany tímto způsobem bylo sledováno vyjasnění pozice programů v platném právu. Vztažením tohoto způsobu ochrany došlo ale zároveň i k nepřilíš vhodným důsledkům. Doba ochrany byla například stanovena na plných padesát let (nyní sedmdesát), i když je zřejmé, že doba životnosti počítačového programu je podstatně nižší než u literárního díla.

Podstatným problémem pro řadu počítačových programů bylo dosáhnout na ochranu, protože zákon výslovně stanovil, že ochranu programům přizná, jen pokud splní požadavky kladené na ostatní chráněná díla. Zde působil největší potíže požadavek jedinečnosti programu, i v literatuře byl pojem jedinečnosti programu vykládán poněkud vágně¹⁰². Tento problém už v 80. letech řešila WIPO a dospěla k závěru, který zákonodárce při schvalování nové úpravy, z. 121/2000, přijal za svůj. Není tedy nutné prokazovat jedinečnost programu, stačí prokázat, že je původní v tom smyslu, že má svůj původ v tvůrčí činnosti svého autora.

6.2 Užití počítačového programu

Obecně můžeme konstatovat, že pro užití programu platí stejné pravidla jako pro užití jiného chráněného díla. V jednotlivých způsobech užití je potřeba získat k tomuto užití souhlas autora ve formě licenční smlouvy. Významnou odlišnost od ostatních chráněných

¹⁰¹ Týč, V. Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě. Praha : Linde, 1997, s. 102.

¹⁰² Kříž, J. Ochrana autorských práv v informační společnosti. Praha : Linde, 1999, s. 64.

druhů děl zakládá ustanovení § 30 odst. 1 zákona, které počítačové programy spolu s databázemi vyjímá z volného užití pro osobní potřebu. I pro užití v rámci osobní potřeby uživatele je tedy nutné autorův souhlas získat. Tuto skutečnost jsem rozebral v kapitole 3 v rámci obecného výkladu o užití díla v Internetu.

Rozsah autorských práv k počítačovému programu podle obecné úpravy v zákoně je speciálně pro počítačové programy zúžen v § 65 a 66. Ustanovení § 65 v odst. 1 uvádí princip, který už jsem zmínil dříve v souvislosti s výkladem vývoje chápání počítačového programu jako díla podle autorskoprávních předpisů, tedy fikci, že počítačový program je pro účely zákona považován jako za literární. Odst. 2 pro vyjasnění pojmů, záměrů zákonodárce a zajištění právní jistoty rozvíjí ustanovení § 2 odst. 6 když stanoví, že myšlenky a principy na nichž je fungování programu založeno nejsou podle zákona chráněny. Podstatné je, že chráněny nejsou ani principy, které jsou podkladem pro propojení programu s jiným programem. To mimo jiné zajišťuje i volnou prostupnost formátu ukládaných výstupů z těchto programů a účinně omezuje možné monopolizační snahy výrobců se silnou pozicí na trhu. Výslovně možnost zpětného průzkumu počítačových programů („reverse engineering“, navazuje na čl. 6 Softwarové směrnice) zakládá odst. 1 písm. d) § 66.

§ 66 rozšiřuje oprávnění oprávněného uživatele rozmnoženiny počítačového programu. V podstatě se dá říct, že tato ustanovení mají zajistit bezproblémové užívání počítačového programu. Proto, je-li to pro běžné užívání nutné, je uživatel oprávněn program rozmnožovat, překládat nebo opravovat chyby v něm obsažené. Rovněž je zajištěna možnost program zkoumat pro zjištění principů a myšlenek, na kterých je založen. Bez tohoto ustanovení by vynětí myšlenek a principů z autorskoprávní ochrany obsažené v § 65 bylo pouze platonické, protože tyto myšlenky, pomineme-li například prostředky průmyslové špionáže, nebyly zjistitelné.

Při používání takto nalezených myšlenek nebo jednotlivých algoritmů v kódu programu je potom nutné u každého díla posuzovat naplnění znaku původnosti. Je také nutné v této souvislosti zmínit i ustanovení § 45, podle kterého do autorského práva zasahuje i ten, kdo pro své dílo používá názvu nebo vnější úpravy použitých už jiným autorem, pokud by toto vyvolávalo nebezpečí záměny obou produktů. Z toho vyplývá, že i program, který je napsán zcela jiným kódem (posloupností znaků), ale který ve výsledku vypadá nebo je nazván podobně, je vytvořen v rozporu s právem. Není tak rozhodná funkce, která může být i zcela totožná, podstatné je, aby řešení bylo původní a nebylo vnějšími znaky záměnné s jiným produktem.

6.3 Licenční smlouva

Specifickou otázkou aktuální zejména pro počítačové programy je uzavírání licenčních smluv k jejich užití. Pro běžný komerční počítačový program je licenční smlouva v podstatě standardní s přihlédnutím k některým zvláštnostem, které jsou obvyklé pro prodej počítačových programů.

Úprava je výrazně dispozitivní a omezení pro jednotlivé strany smlouvy nejsou rozsáhlá, přičemž pro situaci, kdy strany nepřikročí ke konkretizaci jednotlivých bodů smlouvy, nastupují v tomto rozsahu příslušné zákonné domněnky. Základní pravidla pro uzavírání licenčních smluv jsou uvedena v § 46. V licenční smlouvě je tak nutno stanovit na jaké chráněné dílo se licence vztahuje, její rozsah (časový i věcný) a s omezením vyplývajícím z ustanovení § 49 odst. 2 písm. b) také poskytnutí odměny autorovi.

Další podmínky pro platné uzavření licenční smlouvy jsou uvedeny v následujících odstavcích. Odstavce 2 a 3 chrání zájmy autora před případným nevýhodným licencováním. Podle odst. 2 autor ze zákona nemůže poskytnout oprávnění dílo užit způsobem, který v době uzavírání smlouvy ještě není znám. Toto ustanovení primárně chrání ekonomické zájmy autora, který si tak v každém případě podrží možnost dílo v případě, kdy se objeví nový způsob možného využití, znovu plně využít. V případě počítačových programů konkrétně je obtížně představitelné, v jakém případě by se toto ustanovení aktivovalo, vzhledem k faktu, že programy jsou navrhovány a vytvářeny výhradně pro splnění konkrétních úkolů a činností a ze samotné podstaty v drtivé většině případů toto předvídané využití nelze překročit. Druhým ochranným ustanovením je odst. 3, který stanoví povinnost nabyvatele udělenou licenci využít. Takto zákon chrání autora před případným účelovým uzavíráním zejména výhradních licenčních smluv pro blokační účely. Ekonomické zájmy autora jsou v tomto smyslu chráněny už obecným ustanovením odst. 1, podle kterého předmětem smlouvy je oprávnění k užití díla a odměna autorovi náleží už za udělení tohoto oprávnění k užití, nikoli za užití samé. Účinky tohoto ustanovení je možné smluvně vyloučit.

Autorské právo jako součást občanského práva stojí na zásadě neformálnosti uzavírání smluv. Tento princip vyjadřuje odst. 4 § 46, který stanoví povinnost písemného uzavření smlouvy pouze pro případ licencí výhradních. Nutno podotknout, že i když licence může být udělena výrazně neformálně, pro účely právní jistoty a zejména posílení důkazního postavení v případném sporu lze písemné uzavírání i nevýhradních licencí pouze doporučit. Důkazní břemeno v tomto případě totiž nese nabyvatel licence. Pro počítačové programy je ustanovení neformálnosti smluv v podstatě vitální podmínkou. Je těžko představitelné, že by

při běžném pultovém prodeji počítačového programu od osoby odlišné od autora, byl nabyvatel povinen ještě navíc dalším právním úkonem si obstarávat licenci k užití programu u dalšího subjektu – autora. Nabytím vlastnictví k hmotnému nosiči se nabyvatel totiž stává vlastníkem právě jenom hmotného nosiče bez možnosti dílo na něm obsažené užít¹⁰³. Tento princip je uveden v ustanovení § 9 odst. 3 zákona.

Uvedená situace bývá pravidelně řešena buďto odkazem na příslušné obchodní podmínky při vystavování účetního dokladu (v případě se médium, na kterém je program zachycen, nabývá přímo od osoby oprávněné licenci poskytnout) nebo lze vystačit i s konkludentním uzavřením smlouvy. Tento způsob licencování pak běžně probíhá tak, že v určité fázi je nabyvatel přinucen seznámit se s licenčními podmínkami poskytovatele a dále postupovat pouze pokud je stvrdí. Například obal instalačního CD operačního systému Windows je opatřeno přelepku, bez jejíhož odstranění není možné se k vlastnímu CD dostat. Na přelepce je uveden text, že jejím odstraněním uživatel vyjadřuje souhlas s licenčními podmínkami společnosti Microsoft, výrobce systému Windows. K přijetí podmínek autora může být uživatel nucen i při samotné instalaci programu. Takové přijetí pak probíhá tak, že v určité fázi se instalace zastaví a pokračovat je možné pouze po stvrzení podmínek licence v elektronickém formuláři.

Poslední náležitostí licenční smlouvy podle § 46 je určení autorské odměny za poskytnutí licence. Na rozdíl od předchozí právní úpravy platný autorský zákon umožňuje uzavření smlouvy i bez výslovně stanovené výše odměny. V případě, že výše odměny stanovena není, postupuje se podle § 49 odst. 2 písm. a) a b). Podle ustanovení písmene a) se odměna stanovuje v obvyklé výši odpovídající dohodnutému způsobu užití pro příslušné dílo, jehož užití je předmětem smlouvy. Novinkou je ustanovení písmene b), podle kterého je možné uzavřít smlouvu jako bezúplatnou pokud takto strany výslovně ve smlouvě stanoví. Je to poměrně nenápadné ustanovení, které ale ve výsledku užívání počítačových programů ovlivňuje naprosto zásadním způsobem.

Bez tohoto ustanovení by nebylo možné legálně užívat tzv. volný software, který autoři dávají veřejnosti k užití bez nároku na jakoukoli odměnu. Význam tohoto softwaru spočívá v jednoduchém zjištění, že pro řadu oblastí (např. operační systémy a textové editory) v důsledku vývoje a postupné monopolizace na trhu, tvoří volný software jedinou životaschopnou konkurenci pro monopolní výrobce počítačových programů. Není náhodou že právě ze stany velkých výrobců počítačových programů (naposledy od představitelů firmy

¹⁰³ Smejkal, V. *Internet a §§§*. Praha : Grada Publishing, 2001, s. 56.

Microsoft) zaznávají návrhy na opětovné zavedení povinné autorské odměny. O tzv. volném softwaru pojednám v následující podkapitole.

Zvláštní skupinou počítačových programů jsou takzvané OEM programy. Jedná se o cenově výhodné programy dodávané výrobcem spolu s novými počítačovými sestavami (OEM – Original Equipment Manufacture). Tento způsob dodávky software je ve svém důsledku výhodný pro všechny strany (výrobce má zajištěný odbyt, prodejce počítačové sestavy určitou přidanou hodnotu ke svému zboží, zákazník výhodnější finanční podmínky), v praxi se ale s dodávkami tohoto typu software objevují nečekané komplikace. Z vlastní zkušenosti můžu potvrdit zkušenost, kterou uvádí i Smejkal¹⁰⁴, že OEM software je dodáván bez všech náležitostí, dokonce i bez média, na kterém je zachycen. Z OEM povahy programu také plyne určité omezení možnosti dispozice s tímto programem, protože ten je pevně svázán s počítačovou sestavou, se kterou byl dodán. Při převodu sestavy zároveň musí dojít i k převodu programu.

6.4 Tzv. volný software

Pod pojmem volný software (počítačový program) rozumíme software, který alespoň v některých momentech svého užívání připouští volnější režim, než software plně komerční, můžeme říci tradiční, jehož užívání funguje plně v rámci příslušných zákonných ustanovení. Z uvedeného by nemělo vyplynout, že volný software se nachází mimo zákon, naopak. Takový program je (při splnění zákonných podmínek) automaticky zákonem chráněn, jeho autoři se však z různých důvodů vzdávají plné realizace některých práv, které jim zákon nabízí.

Volné počítačové programy můžeme dělit do několika skupin přičemž z časového hlediska je patrná tendence dále u těchto programů ochranu rozvolňovat¹⁰⁵. Volnost u programů „shareware“ se vztahuje k momentu jejich distribuce. Autor vědomě dává program volné výměně s tím, že jeho rozšíření tak bude levnější a zasáhne větší cílovou skupinu uživatelů. Užívání programu je už poté zpoplatněno. Pravidelně autor poskytuje uživateli program na určitou dobu k vyzkoušení a po uplynutí této doby je uživatel nucen buď zaplatit určitý poplatek autorovi (a získat tak licenci k užívání) nebo program přestat používat (program se pravidelně uplynutím doby zablokuje a je nepoužitelný). Z právního hlediska se v tomto případě jedná o nevýhradní licenci, kterou autor poskytuje k rozmnožování a

¹⁰⁴ tamtéž, s. 69.

¹⁰⁵ tamtéž, s. 72.

rozšiřování díla, s možností pro nabyvatele poskytovat třetím osobám podlicence.

Druhým typem je tzv. „freeware“. Je šířitelný stejně volně jako shareware, ale navíc autor poskytuje tento software k libovolnému užívání bez nároku na autorskou odměnu. Právní existenci tohoto typu počítačových programů v podstatě zavedl až nový autorský zákon, který zrušil povinnost sjednat v licenční smlouvě autorskou odměnu. Autorovi jsou v tomto případě samozřejmě zachována všechna práva osobnostní.

Program „Public domain“ je dáván k plné dispozici uživatelům podobně jako freeware, ovšem s tím, že povolení k užívání zahrnuje i jakoukoli změnu či přepracování tohoto programu. U tohoto druhu software autoři prohlašují, že se vzdávají autorských práv. V našich podmínkách toto není možné a ze zákona (§ 11 odst. 4) zůstávají autorovi zachována práva osobnostní.

Do jisté míry jinými motivy byl při vytváření posledního konceptu, o kterém se zmíním, veden jeho tvůrce Richard Stallman, zakladatel Free Software Foundation. Jeho primární motivací nebylo ani tak poskytování programů zdarma k užití a narušení případného monopolu, ale zajištění svobody ve vývoji a pokroku ve vývoji softwaru.

Svou koncepci pojmenoval General Public Licence (GPL). Tento dokument prohlásil společenskou smlouvou, ovšem české občanské právo takový institut nezná a nakládání s dílem může být umožněno pouze licenční smlouvou. Základním smyslem této smlouvy je umožnit pro programátory nerušený a úplný přístup k programu. Proto stanoví podmínku, že software musí být šířen se svými zdrojovými soubory a že nesmí být žádným způsobem vyňat z rámce GPL, tedy převeden do soukromého vlastnictví. To ale nebrání případnému prodeji takového software, při takovém prodeji musí být pouze dodrženy uvedené podmínky. GPL je v současnosti nejpoužívanější platformou používanou pro distribuci a užívání volného softwaru. Je to způsobeno především tím, že na GPL je založena celá platforma operačního systému Linux a jeho obslužných a rozšiřujících programů. Na rozdíl od předchozích typů volného software je u GPL poměrně propracovaná i formální složka věci. U předchozích typů můžeme konstatovat, že pouze faktické jednání autorů je nějakým způsobem pokryto právem, které takové jednání v různé šíři umožňuje. GPL si však činí nárok být něčím víc, být licenčním ujednáním, které nejenže poskytuje oprávnění, ale také zavazuje uživatelel k určitému jednání.

Podmínky užití GPL v českém právu rozpracoval už za platnosti autorského zákona 35/1965 Matěj Cepl¹⁰⁶. I přesto, že zásadní námitka, totiž nemožnost uzavřít licenční smlouvu

¹⁰⁶ Cepl, M. Právní rozbor dvou volných licencí z hlediska českého práva. (citováno dne 19. 03. 2006). Dostupný z: <http://www.ceplovi.cz/matej/clanky/oplana.html>

jako bezúplatnou, byla už novým zákonem uspokojivě vyřešena, je možné se i dnes ztotožnit s Ceplovým závěrem, že podle českého práva není možné platně licenční smlouvu na základě GPL uzavřít. Brání tomu obecná úprava kontraktace podle občanského zákoníku, která předpokládá k platnému uzavření smlouvy konkrétní nabídku na uzavření smlouvy a její přijetí, které navíc musí být včas oznámeno navrhovateli, jinak není takové přijetí platné. Problémů se objevuje hned několik. Zákon vyžaduje, aby nabídka byla zacílena jedné nebo více určitým osobám. Tato podmínka v tomto případě nemůže být naplněna, protože konkrétní osoba zde nejen není určena, ale její určení jde i proti samému smyslu celého dokumentu GPL. Problémy se objevují i na straně strany, která návrh potenciálně přijímá. Není reálné očekávat, že o přijetí nabídka bude každý jednotlivý uživatel informovat všechny autory díla, které se rozhodl užívat. Často to ani není technicky možné. Vzhledem ke smyslu GPL, tedy zajistit nerušený a přirozený vývoj programu, může být takových autorů libovolné množství.

Česká verze Obecné veřejné licence GNU (původní Stallmanův systém, který měl splňovat podmínky GPL) byla vytvořena v rámci občanského sdružení ZASTUDENA.CZ¹⁰⁷ ve verzi 2 v prosinci 2000, tedy v době, kdy už nový autorský zákon nabyl platnosti. Text je v podstatě překladem původní GPL s tím, že pro některá specifika českého právního prostředí byly přidány vysvětlivky a text byl přeskupen, aby „vypadal jako smlouva“¹⁰⁸. Problém s neurčitostí řeší prohlášením, že oslovení „vy“ v textu je oslovení každého uživatele – čtenáře. K akceptaci dochází faktem, že je zahájeno užívání takového softwaru.

Tvůrci tohoto textu vycházejí zjevně z textu Cepla ovšem s tím, že konkrétní pasáže, které i sám Cepl označil za problematické (oslovení „vy“ jako konkretizace adresáta), přebírají bez dalších upřesnění. Proto podle mého názoru ani tato česká modifikace GPL není v tomto znění a při současném způsobu zacházení s ní, schopna sloužit jako licence a je nutno akceptovat, že software užívaný na základě těchto licencí je užíván neoprávněně. Objevují se ovšem i názory, že k problému je třeba přistupovat jinak, že se v tomto případě jedná o veřejný návrh na uzavření smlouvy, který určitost adresátů nevyžaduje¹⁰⁹. Za současného stavu platné právní úpravy i výkladové praxe k jednotlivým ustanovením zákona je situace v každém případě složitá a jednoznačný příklon k jednomu výkladu by byl pouze spekulativní.

¹⁰⁷ Občanské sdružení Zastudena.cz. Obecná licence GNU pro Českou republiku. (citováno dne 19. 03. 2006). Dostupný z: <http://www.zastudena.cz/display.php3?id=62>.

¹⁰⁸ Občanské sdružení Zastudena.cz. Nutné změny v Obecné veřejné licenci GNU. (citováno dne 19. 03. 2006). Dostupný z: <http://www.zastudena.cz/display.php3?id=63>.

¹⁰⁹ Smejkal, V. Internet a §§§. Praha : Grada Publishing, 2001, s. 80, poznámka pod čarou 60.

Problém legálnosti uzavírání licencí podle vzoru GPL se vypořádá předložená novela zákona. Do § 46 doplňuje odstavce 5 a 6, které reagují na představené problémy a řeší jak otázku přesné konkretizace adresáta návrhu, tak problém vyjádření souhlasu s takovýmto návrhem. Odst. 5 stanoví, že o podání návrhu jde i tehdy, směřuje-li projev vůle i vůči neurčitému okruhu osob. Přijetí návrhu může být potom podle odst. 6 učiněno i provedením určitého úkonu bez vyrozumění navrhovatele tím, že se adresát podle něj zachová, zejména že poskytne nebo přijme plnění. V tomto případě je přijetí návrhu účinné v okamžiku, kdy byl tento úkon učiněn. Tento postup ovšem musí mít podle odst. 6 oporu v obsahu návrhu nebo v praxi, kterou strany mezi sebou zavedly, nebo zvyklostech.

6.5 Závěrečné shrnutí

Právní chápání počítačových programů prošlo dlouhou cestou, která, zdá se, ještě není u konce. Stále probíhají vášnivé diskuze o povaze ochrany, kterou je možné počítačovému programu přiznat a i o povaze počítačového programu samotného.

Můžeme říct, že jakkoli je ochrana počítačové programu v rámci autorského práva pouze účelová¹¹⁰ a místy sporná, lepší řešení, zdá se, zatím nebylo objeveno a i přes řadu relevantních problémů¹¹¹ se nedá očekávat vytvoření nového typu ochrany (vedle autorskoprávní, patentové atd.) navrženého speciálně pro počítačové programy. Stále se opakující snahy o podřazení ochrany programů pod patentové právo je nutné odmítnout. V prostoru EU k takovému odmítnutí došlo v polovině roku 2005, kdy byla výraznou většinou hlasů odmítnuta směrnice, která patentovatelnost programů zaváděla¹¹². Přitom se dlouho zdálo, že i přes odpor odborné i laické veřejnosti bude tato směrnice přijata. Ukazuje se ale, že současný stav, co se patentování programů týká, nevyhovuje nikomu. Dokonce i velké společnosti, které drží tisíce patentů (ve Spojených státech je patentování programových řešení možné), žádají reformu tohoto obrovsky nákladného systému¹¹³.

Jako schůdná cesta se tak jeví pokračování v rozvoji autorskoprávní ochrany a jejím přizpůsobení pro potřeby ochrany počítačových programů s tím, že pouhým zpřesněním regulace k nápravě stavu samozřejmě nedojde. Stejně jako u běžných dat i zde je nutno se

¹¹⁰ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V., Autorský zákon. Komentář. Praha : Linde Praha, 2005, s. 194

¹¹¹ Týč, V. Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě. Praha : Linde, 1997, s. 100.

¹¹² Krčmář, P. Patenty: Je konec?. (citováno dne 22. 02. 2006). Dostupný z: <http://www.root.cz/clanky/patenty-je-konec/>.

¹¹³ Haines, L. MS call for US patents reform. (citováno dne 22. 03. 2006). Dostupný z: http://www.channelregister.co.uk/2005/03/11/ms_patent_reform/.

vypořádat s faktem, že program lze velice snadno získat za zlomek jeho skutečné ceny a trestání všech, kdo si takto program obstarají je technicky neproveditelné. Při řešení tak bude potřeba postupovat i měkkou cestou a pozitivně motivovat uživatele k nákupu legálního softwaru.

Zajímavou možností je i využití sítě Internet. Tímto směrem se už vydala společnost Microsoft, která on-line prověřila počítače s nainstalovaným operačním systémem Windows. V případě že zjistila, že program není legální, k poslednímu updatu, který je automaticky stahován do každého počítače s operačním systémem Windows (funkci lze ale manuálně vypnout) přidala zprávu, že používaný systém není nainstalován z originálního nosiče dat. Uživatel zatím tímto oznámením není nijak omezen, pouze při spuštění počítače se na monitoru objevuje uvedená zpráva. Navíc je poměrně jednoduché se této zprávě vyhnout¹¹⁴, uživatel se ale v tomto případě bude muset vzdát aktualizací systému. Podle svého prohlášení bude Microsoft v této činnosti pokračovat a nový systém Windows Vista, který na trh uvede na podzim, bude s Internetem provázán ještě úžeji. Druhou stránkou tohoto poměrně efektivního postupu je jeho možné zneužití. V současnosti nikdo není schopen říct, kolik informací o uživateli je schopen Microsoft sbírat a nakolik se jedná o osobní údaje. Rovněž je nutné si uvědomit, že popsany postup je možný v podstatě pouze pro firmu Microsoft, která má díky množství uživatelů svých produktů na trhu zcela zvláštní postavení. Její jednání je potom z tohoto pohledu dalším projevem jejího faktického monopolu v této oblasti.

¹¹⁴ Ověření pravosti systému Windows. (citováno dne 22. 03. 2006). Dostupný z: http://www.sezob.cz/navody/w_navody/windows/overeni/overeni_pravosti_windows.htm.

7. Závěr

Už v úvodu své práce jsem jako nezpochybnitelné východisko uvedl fakt, že v pojetí autorskoprávní ochrany dochází ke změně. Že do jisté míry mění samo paradigma autorskoprávní ochrany díla. Toto východisko je možné na základě předchozího výkladu bezpochyby potvrdit. Je ovšem možné diskutovat i nadále o obsahu, který prohlášením o změně přisuzovat.

I když proměna systému AP ochrany bezpochyby nastává, je důležitá otázka, zda jde v základu o změnu kvalitativní nebo pouze kvantitativní. Z hlediska kvality můžeme konstatovat, že ke změně v podstatě nedošlo vůbec. Jediným novým fenoménem z tohoto pohledu budou počítačové programy, které skutečně jako zcela nový prvek práva duševního vlastnictví můžeme kvalifikovat. V ostatních bodech, o kterých jsem mluvil ve vztahu k dílu, k takto novým jevům nedochází. Nová je v těchto bodech pouze kvantita jednak v možnostech přístupu k takovému dílu a zejména v možnosti faktické spotřeby takového díla ať už legální nebo nelegální. Otázkou potom zůstává, zda a kdy můžeme mluvit o přechodu takové nové kvantitativní na novou kvalitu.

Odpověď na tuto otázku můžeme hledat v činnosti mezinárodních organizací na poli duševního vlastnictví, zejména v činnosti WIPO. Na půdě WIPO vznikla na téma problémových okruhů, které se objevují v souvislosti s rozvojem digitální technologie, samostatná studie¹¹⁵. Ta se zabývá možnostmi samostatné právní regulace v sedmi zásadních oblastech. Těmito oblastmi jsou rozsah autorskoprávní ochrany v digitálním prostředí, odpovědnost poskytovatele on-line služeb, práva výkonných umělců v digitálním prostředí, práva digitálních vysílatelů, ochrana databází, linking informací chráněných autorským právem a P2P sítěmi. Z hlediska tématu této práce je zásadní zejména zařazení problematiky odkazů a P2P sítí a tím jejich faktické vytčení a uznání jako fenoménu významného a nového.

Závěry vyplývající z jednotlivých okruhů otázek, kterými jsem se zabýval, jsem shrnul v posledních odstavcích příslušných kapitol a k těmto závěrům je možné na tomto místě odkázat. Dovolil bych si zde uvést pouze problémy, které jsou podle mého názoru pro tu kterou oblast nejpálčivější.

Co se obecného výkladu o zpřístupnění díla týká, bylo řečeno, že zvláštní problémy nevznikají a výklad může být poměrně jednoznačný. Nutno však opět upozornit, že v této kapitole jsem úzce vycházel z interpretace ustanovení § 12 odst. 4, které jsem vyložil jako

¹¹⁵ Digital Agenda. (citováno dne 20. 03. 2006). Dostupný z: http://www.wipo.int/copyright/en/digital_agenda.htm.

taxativní. Vzhledem k významu, který tato do značné míry předběžná otázka pro celé posouzení věci má, bylo by na místě upravit text zákona v tom smyslu, aby jednoznačně svědčil pouze pro jednu z interpretací.

Problémem odkazů, zejména odkazů k nelegálnímu materiálu a inliningu, tedy využívání díla ve struktuře vlastní internetové stránky se uvádí jako jeden z problémových okruhů i studie WIPO. Zásadní otázkou v tomto případě může být, jak úzce uvedená problematika s předmětem autorského práva souvisí a zda by nebylo vhodnější přenechat postih těchto praktik obecným ustanovením o škodě a možného hodnocení této činnosti jako nekalosoutěžní. Podle mého názoru je uvedená problematika jednak ochraně díla a autora poměrně značně vzdálena, za druhé se domnívám, že i z současného právního stavu lze odpovídající ochranu zajistit. Ať už uvedenými nástroji z jiných oblastí práva nebo důslednou ochranou osobnostních práv, které autorovi přiznává § 11 zákona.

Ve vztahu k počítačovým programům nezbyvá než znovu zmínit problematické zařazení této problematiky do autorského práva a zejména mylné přiřazení ochrany počítačových programů k ochraně děl literárních. Podle mého názoru současnou úpravu nemůže hodnotit jinak, než jako provizorní a vzhledem k šíři problematiky a zejména zpětnému vlivu, který může mít přizpůsobování autorského práva potřebám počítačových programů, na úpravu ochrany jiných děl, by podle mého názoru bylo na místě uvažovat o vypracování samostatné mezinárodní úmluvy, zabývající se právě výhradně ochranou počítačových programů.

Z praktického hlediska je zřejmě nejpalčivějším problémem současného autorského práva rozvoj P2P sítí. Z hlediska českého práva je podle mého názoru neudržitelný stav, kdy stahová nelegálně zpřístupněného díla je pokrytu výjimkou soukromého užití. Smysl výjimky soukromého užití samozřejmě nehodlám vyvracet, jsem ale přesvědčen, že svou zákonnou formulací zapadá spíše do pojetí autorského práva „před Internetem“ a na současné výzvy není v této formě schopna odpovědět. Při současném právním stavu tak při masivním uplatnění § 30 dochází zcela v souladu se zákonem k obrovským ztrátám na straně autorů. Podle mého názoru by bylo vhodné úpravu přiblížit spíše americkému modelu, který zná pojem „fair use“ vymezený určitými obecnými požadavky, které dovolují individuální posouzení konkrétního jednání.

V souvislosti s problematikou P2P sítí je ovšem nutné uvést věc, která je podle mého názoru pro současnou debatu na toto téma určující. Jde tu o vymezení samotné role práva při úpravě poměrů v prostředí Internetu. Je jisté, že i při sebelepším znění konkrétní normy nebude dosaženo žádoucího stavu, pokud se zároveň nepřistoupí k regulaci měkkou cestou

motivace uživatele, jakou musí být v první řadě vytvoření legálních možností, jak například obsah prostřednictvím P2P sítí získávat a využitím odpovídajících technických prostředků ochrany práv.

Přesto si myslím, že oblast autorského práva a nového pohledu na ně, ještě na svou zásadní úpravu čeká. Bude to úprava, která si všimne jeho specifik a odvrhne některé přežití modely ochrany. Stane se tak možná při relativním oslabení subjektivního práva autora, ale výsledkem bude bezpochyby čistší a funkčnější právní prostředí, než jaké existuje dnes. A pokud jsem zmínil omezení práv. Prvním krokem pro budoucí reformu musí být uvědomění si skutečnosti, že fakticky lepší je být držitelem omezeného, ale dodržovaného a v případě potřeby instantně vymahatelného práva než práva absolutního, ale nikým nerespektovaného a nevymahatelného. Tento úkol stojí před zákonodárci, ale jak už jsem uvedl, cesta právní regulace nemůže být jedinou k dosažení požadovaného stavu.

Je ale naivní se domnívat, že pokud ona vyhlížená úprava nakonec z toho či onoho důvodu nedorazí nebo dorazí s velkým zpožděním, že to způsobí opravdu zásadní problémy nebo dokonce kolaps komplexu autorskoprávní ochrany a vůbec chráněnosti individuální tvorby subjektu. Jednak je nutno konstatovat, že přes veškerý rozvoj je Internet stále záležitostí menšinovou co se týče vlivu na „materiální“ ekonomiku. A i když se toto zřejmě změní, reálná ekonomika se svou činností přizpůsobí. Stačí se podívat, jak na současnou situaci reagují někteří vývojáři softwaru. Kromě snahy ochránit svůj výtvar před pirátským kopírováním zároveň dělají všechno možné, aby pořízení levné pirátské verze bylo co nejméně funkčně výhodné. Program se tak stává jen formou a základnou pro nové aktualizace a asistenční a podobné služby podmíněné vlastnictvím legální verze programu. Ale nakonec nemusíme zacházet až k profesionálním asistenčním službám a denní aktualizaci. I podpiskarta herce přiložená k filmu na DVD je ta výhoda pro zákazníka, která jej má pomoci přesvědčit, že je lepší investovat do originálu.

V současné době tak podle mého názoru dochází u určitému přecenění role práva, vývoj potvrzuje závěr, ze kterého jsem vycházel na počátku práce. Právu v tomto případě podle mého názoru v současné době nezbyvá, než se „jen dívat“, protože samo o sobě v současné době nemá sílu ani seberestriktivnějšími zásahy ochranu autorských práv v plné míře zajistit. Hluboká proměna ne snad myšlenky autorského práva (o zániku nemůžeme mluvit) ale jeho koncepce musí přijít z jiného zdroje a zde se musíme spolehnout na techniku, protože jak technika do jisté míry současnou situaci zapříčila, musí ji také pomoci vyřešit.

Jako příklad role, ve které právo v současné situaci vidím jako jednoznačně prospěšné a nutné, je jeho úloha při rozvoji prostředků DRM. Zde právo přijalo svou roli garanta a

přihlásilo se k ochraně těchto technických prostředků bez toho, aby na ně kladlo další závazky. Podstatná je také skutečnost, že alespoň v evropském prostředí právo i v této oblasti vystupuje v roli jakéhosi nestranného arbitra, kdy práva a povinnosti rozděluje na obě strany pomyslného vztahu mezi autory a uživateli. Tak stanoví obecnou povinnost respektovat vloženou ochranu, ale zároveň stanoví, že úroveň této nesmí zasáhnout do práv garantovaných jinými ustanoveními zákona, potažmo jinými předpisy. V tomto případě nesmí zasáhnout do přiznaných práv k soukromému užití díla.

8. Resume

In my work I will describe the process of developing of copyright law and especially of the author's rights itself as an evolutionary process, that closely follows the technological development of ways in which the protected work is consummated.

I see the very beginning of this process deep in history and it can be located in the moment, when the first word was marked on the clay slide. Another technological break is in the Guttenberg's invention of letterpress. In this moment the text finally fully entered into the human society and the written (printed) text began to shift the history. In the middle of 15th century we can also find the beginning of copyright law as we know it today.

But it took more than four hundred years when the problem of protecting the authors work became a serious international problem. It happened at the end of 19th century when the technological progress was valuable enough to be protected on the highest legislative level. The first international convention in the field of intellectual property rights was the Paris Convention for protection of industrial property, which established patents as the most important part of the industrial property of that time. Few years later the copyright law also got its major international agreement. It was the Bern convention for the protection of literary and artistic works.

Bern Convention brings two basic principles of copyright law. The principle of territoriality means, that foreign works are protected by the native law, the principle of assimilation says, that every member state of the convention provides the same level of protection to the foreigners as to its own citizens. Also the Berne Convention stated the minimal level of protection, which has to be provided to the authors.

In year 1967 the World Intellectual Property Organization was established. The WIPO administers major international treaties in the field of intellectual property rights and it is also the leading organization in the creating of new rules to manage new problems on this field of law. The World Trade Organization is the second centre of law making activity (set up in 1994), which by its origin took care of intellectual property rights in international trade in TRIPS (Trade Related Intellectual Property Rights) agreement.

TRIPS agreements state the copyright protection of computer programs at an international level, but another problems, that appeared mainly in connection with the development of world wide network Internet, solve WIPO agreements from year 1996, the Internet treaties WCT and WPPT. WIPO remains active and the most actual questions of protection of the work in cyberspace are part of its Digital agenda.

First national implementations of Internet treaties were the American Digital Millennium Copyright Act and European Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society. Czech copyright law still waits for the implementation of the Directive.

In the second part I will talk about the special problems that arise in using the protected work on the Internet in light of valid Czech law. The main problems in the Internet are that the work is very easily accessible and consumable and today's law has no power to regulate and punish effectively the violation of copyright laws. The law has to cooperate in regulation with technological measures to protect works (Digital Right Management) and in the fact the role of modern copyright law lays mainly in protecting these technological measures.

The questions of law qualification of technical instruments intended for quick searching and downloading protected content are also closely connected with existence of work on the Internet. The problem of linking (surface and deep links) and especially problem of inlining and questions about legality of peer-to-peer networks are also two areas of WIPO's interest in their study Digital Agenda. In Czech legal environment links don't directly break the copyright law, but in some cases it is possible to evince indirect infringement of copyright law through the common principle of not causing damage in civil code.

The peer-to-peer networks are two sided. The downloading of content, that isn't the computer program, is mostly covered by private use exemption according to § 30 of copyright law 121/2000 Sb. The second part of the process, the making protected work available to download, is without proper licence direct infringement of § 18 of copyright law. Both activities are tightly connected and in common use of peer-to-peer networks run at the same time. So it's just to say, that practically every user of peer-to-peer networks break the law at least in one way.

The computer programs are since their origin in many ways special part of intellectual property law. From arbitrary reasons programs are protected by copyright law. In chapter 6 I will talk about the rightness of such protection and also about actual problem in the use of free software. I will discuss the possible types of free software and possibilities of using them legally, because Czech valid laws do not allow to sign the license agreement in usual way with help of GPL form. This problem will solve the prepared change of copyright law.

9. Seznam použité literatury

Monografie:

Telec, I. Autorský zákon. Komentář. Praha : C.H.Beck, 1997, (1. vyd., 504 s., ISBN 80-7179-106-7)

Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V., Autorský zákon. Komentář. Praha : Linde Praha, 2005, (2. vyd., 792 s., ISBN 80-7201-546-X)

Smejkal, V. Internet a §§§. Praha : Grada Publishing, 2001, (1. vyd., 284 s., ISBN 80-247-0058-1)

Čermák, J. Internet a autorské právo. Praha : Linde Praha, 2003, (? vyd., 251 s., ISBN 80-7201-423-4)

Dobřichovský, T. Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví. Praha : Linde, 2004, (1. vyd., 224 s.)

Kříž, J. Ochrana autorských práv v informační společnosti. Praha : Linde, 1999, (1. vyd. ? s.)

Telec, I. Tvůrčí práva duševního vlastnictví. Brno : Doplněk, 1994, (1. vyd., s. 344, ISBN 80-85765-11-X)

Telec, I. Přehled práva duševního vlastnictví 1. Lidskoprávní základy. Licenční smlouva. Brno : Doplněk, 2002, (1. vyd., 201 s., ISBN – 80-7239-110-0)

Týč, V. Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě. Praha : Linde, 1997, (1. vyd. 271 s.)

Týč, V. Základy práva Evropské unie pro ekonomy. Praha : Linde, 2004 (4. vydání, 306 s.)

Kříž, J., Holcová, I., Křesťanová, V., In Knappová, M., Švestka, J. a kol. Občanské právo hmotné 3. Praha : ASPI Publishing, 2002, (3. vyd., 330 s., ISBN 80-86395-36-7)

Korecká, V., In Fiala, J. a kol. Občanské právo hmotné. Brno : Doplněk, 1998, (2. vyd., 404 s. ISBN 80-7239-002-3)

Harvánek, J. In Harvánek, J. a kol. Teorie práva. Brno : Masarykova univerzita, 2000 (1. vyd., 340 s.)

Lehár, J. In Lehár, J., Stich, A., Janáčková, J., Holý, J. Česká literatura do počátků k dnešku. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1998, (1. vyd., 1058 s.)

Nelson, T. H. Dream Machines. New York, 1974

Sochrová, M. Dějepis v kostce II. Havlíčkův Brod : Fragment, 1998, (1. vyd., 160 s.)

Rozehnalová, N. Právo mezinárodního obchodu. Brno : Masarykova univerzita, 2004, (1. vyd., 468 s.)

Články:

Hladký, J., Kratochvíl, J. K první novele autorského zákona. Právní rozhledy, 2005, č. 5, s. 162 – 167. (ISSN 1210-6410)

Akester, P., Akester, R. Digital Rights Management in the 21st Century. European Intellectual Property Review, 2006, č. 3, s. 159 – 168. (ISSN 0142-0461)

Koubský, P. Blíží se konec copyrightu. (citováno dne 19. 03. 2006). Dostupný z: <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=102001>

Barlow, J. P. The Economy of Ideas. (citováno dne 14. 01. 2006). Dostupný z: http://www.wired.com/wired/archive/2.03/economy.ideas_pr.html

Barlow, J. P. The Next Economy of Ideas. (citováno dne 14. 01. 2006). Dostupný z: http://www.wired.com/wired/archive/8.10/download_pr.html

Hanek, H. Evropské DMCA již klepe na dveře. (citováno dne 24. 11. 2005). Dostupný z: <http://www.zive.cz/h/Byznys/AR.asp?ARI=105834&CAI=2034>

Hartmanová, D. Komentář ke směrnici 2001/29/ES. (citováno dne 01. 03. 2006). Dostupný z: <http://full.nkp.cz/nkkk/NKKR0104/0104283.html>

Telec, I., Právo autorské na provozování rozhlasového či televizního vysílání. Příjimače na hotelových pokojích a ve zdravotnických zařízeních po novele autorského zákona. (citováno dne 24. 11. 2005). Dostupný z: <http://www.osa.cz>

Čermák, J. Právní aspekty odkazů (hyperlinks) – část I: Úvod. (citováno dne 19. 03. 2006). Dostupný z: <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=71655>

Berners-Lee, T. Information Management: A proposal. (citováno dne 01. 03. 2006). Dostupný z: <http://www.funet.fi/index/FUNET/history/internet/w3c/proposal.html>

Oates, J. Yahoo!Mail bans Allah and Dirty Harry handles. (citováno dne 16. 03. 2006). Dostupné z: http://www.theregister.co.uk/2006/02/20/yahoo_upsets_religious/

Svatošová, H. P2P síť: Přísné pojetí podle Nejvyššího soudu USA. (citováno dne 19. 03. 2006). Dostupné z: <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=288275>

Making P2P Pay Artists. (citováno dne 10. 02. 2006). Dostupné z: <http://www.eff.org/share/compensation.php>

Cepl, M. Právní rozbor dvou volných licencí z hlediska českého práva. (citováno dne 19. 03. 2006). Dostupný z: <http://www.ceplovci.cz/matej/clanky/oplana.html>

Občanské sdružení Zastudena.cz. Obecná licence GNU pro Českou republiku. (citováno dne 19. 03. 2006). Dostupný z: <http://www.zastudena.cz/display.php3?id=62>.

Občanské sdružení Zastudena.cz. Nutné změny v Obecné veřejné licenci GNU. (citováno dne 19. 03. 2006). Dostupný z: <http://www.zastudena.cz/display.php3?id=63>.

Krčmář, P. Patenty: Je konec?. (citováno dne 22. 03. 2006). Dostupný z: <http://www.root.cz/clanky/patenty-je-konec/>.

Haines, L. MS call for US patents reform. (citováno dne 22. 03. 2006). Dostupný z: http://www.channelregister.co.uk/2005/03/11/ms_patent_reform/.

Digital Agenda. (citováno dne 20. 03. 2006). Dostupný z: http://www.wipo.int/copyright/en/digital_agenda.htm.

Ověření pravosti systému Windows. (citováno dne 22. 03. 2006). Dostupný z: http://www.sezob.cz/navody/w_navody/windows/overeni/overeni_pravosti_windows.htm.

Ressource Book on TRIPS and Development: An authoritative and practical guide to the TRIPS Agreement. (citováno dne 20. 03. 2006). Dostupný z: <http://www.iprsonline.org/unctadictsd/ResourceBookIndex.htm>.

Menta, R. Woman Sues Over Copy-Protected CDs. (citováno dne 15. 02. 2006). Dostupný z: <http://www.mp3newswire.net/stories/2001/cdsue.html>.

Heslo Počítačový program. (citováno dne 11. 02. 2006). Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Internet>.

Heslo Internet. (citováno dne 28. 02. 2006). Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Internet>

Heslo Internet. (citováno dne 28. 02. 2006). Dostupné z: <http://sk.wikipedia.org/wiki/Internet>

Předpisy:

Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon.

Zákon č. 35/1965 Sb. o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 158/1991 Sb., dohoda o obchodních vztazích mezi vládou České a Slovenské Federativní Republiky a vládou Spojených států amerických ve znění pozdějších předpisů.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících i informační společnosti.

Směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů.

Digital Millenium Copyright Act ze dne 27. 01. 1998, H. R. 2281.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 133/1980 Sb. o Bernské úmluvě o ochraně literárních a uměleckých děl ve znění pozdějších předpisů

Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb. o podepsání Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO) a mnohostranných dohod, jež tvoří její nedílnou součást a jsou závazné pro všechny členy WTO. (Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví).

Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 33/2002 Sb. o přijetí smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském. (Smlouva o právu autorském, r. 1996).

Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 48/2002 Sb. o přijetí smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech. (Smlouva o výkonech výkonných a o zvukových záznamech).

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů.

443/1. Vládní návrh na vydání zákona o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). (citováno dne 15. 01. 2006) Dostupný z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=443&CT1=0>.

1111/0. Vládní návrh na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění zákona č. 81/2005 Sb., a některé další zákony. (citováno dne 26. 02. 2006). Dostupný z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=1111&CT1=0>.